

KUSTBON

NR 1
MARS
1994
ÅRGÅNG
51

FÖRBINDELSELÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

Minnesåret

”Det är viktigt att vi tar oss tid att summera vad decennierna i Sverige inneburit. Minns dem tillsammans med vänner och anhöriga! Låt de unga generationerna ta del av våra upplevelser, låt minnesåret bli ett minnesår! Delta i de arrangemang som planeras av våra organisationer och i privata sammanhang!”

FÖRBINDELSELÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

Utgiven av kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Ansvarig utgivare: Sven Salin

Redaktör: Agneta Klitter

Redaktionsråd: Thomas Lorentz och Bertil Westerman

Kustbons redaktion och SOV:s expedition:
Vikingagatan 25, 1/2 tr ned, 113 42 Stockholm
Öppettider: måndag – torsdag 9.00-14.00 (stängt i juli)
Tel: 08-32 48 78 Fax: 08-33 05 42

1994 utkommer Kustbon med 4 nummer.

Prenumerationspris: 235 kr helår

Kustbons och SOV:s postgiro 35 13 11-6

Annonspriser:

1/1-sida (170 × 260 mm) 1.500:–, 1/2-sida (170 × 128 mm) 800:–,
2 sp × 128 (112 × 128 mm) 580:–, 1 sp × 128 (54 × 128 mm) 350:–,
2 sp × 84 (112 × 84 mm) 500:–, 1 sp × 84 (54 × 84 mm) 300:–,
dödsannonser 250:–, bilaga 1.000:–/st.

Produktion: Nordreklam/Masterprint

Minnesåret

Våra organisationer har proklamerat 1994 som estlandssvenskt minnesår. Vi har många skäl att "minnas" just detta år. Låt mig göra en kort summering av händelserna för 50 år sedan.

De sedan länge pågående samtalen mellan svenska diplomater och olika tyska makthavande hade alltjämt ännu i början av 1944 inte gett något positivt resultat beträffande en *allmän* estlandssvensk utvandring till Sverige. Ovisselheten om vad dessa förhandlingar skulle leda till gjorde att småbåtsflykten till Finland och Sverige tog ny fart. I februari anlände hit 314 småbåtsflyktingar – det största antalet dittills under loppet av en enda månad.

Men det var ont om båtar och bränsle i svenskbygden. Många av dem som kom över skulle ha återvänt omgående för att under nattens mörker hämta övriga anhöriga och vänner om de bara haft resurser. Deras planer kunde i viss utsträckning förverkligas sedan Kommittén för rågosvenskarna lämnat ekonomiskt understöd. Den svenska statliga kommittén ansåg sig dessutom ha fått försäkringar från tyskt håll att gränsbevakningen i Estland från Berlin tillsagts att vara mindre nitisk i sin bevakning av flyktbåtar. Detta var under förvåren 1944.

"Auktion pendeltrafik", f. a. mellan Hangö och olika estlandssvenska kustområden, såg ut att bli en framgång men måste plötsligt avbrytas. Den tyska gränsbevakningen skärpte på nytt sin vaksamhet – av vilken anledning blev aldrig klarlagt. De oförvägna estlandssvenska besättningsarna kunde dock känna tillfredsställelse över att ha hunnit rädda några hundra landsmän till friheten.

Glädjen var stor när Kommittén för rågosvenskarna/estlandssvenskarna i början av juni 1944 fick ett halvofficiellt besked från Berlin att evakueringen av vissa kategorier estlandssvenskar omedelbart kunde påbörjas. Den 21 juni anlände den tremastade motorseglaren "Juhan" till Frihamnen i Stockholm med 288 estlandssvenskar. "Den stora evakueringen" hade börjat.

Under perioden juni – september avverkade "Juhan" nio resor mellan olika estniska hamnar och Stockholm respektive Lidingö. Ca 3300 estlandssvenskar och sannolikt omkring 1500 ester räddades från krig och förestående rysk ockupation. "Juhans" besättning vägrade återvända till Estland och företa en tionde resa över den minerade Östersjön. Det blev i stället "Triina", en mindre motorseglare, som låg i beredskap i Reval, som fullföljde evakueringen – och detta under stor dramatik. "Triina" anlände till Stockholm med 70 estlandssvenskar och ca 400 ester samma dag som de ryska trupperna marscherade in i Estlands huvudstad.

Det var våra gamla, kvinnor och barn som räddades genom dessa legala transporter – personer som inte hade någon möjlighet att planera eller genomföra en flykt. Män i mobiliseringsbar ålder, med visst undantag för Runö, hölls kvar. De flesta av dem hade emellertid redan gett sig av.

De som var med på dessa historiska Östersjöfärder kan berätta om den omständliga byråkrati som föregick evakueringen. Varje resenär måste uppvisa medlemskort i det

INNEHÅLL

- 2 Ledare av *Elmar Nyman*
- 4 Den sista väckelsen på Nargö
av *Erik Schmidt*
- 7 Ur en gammal krönika
av *Harald Luther*
- 8 Gyttejbad i anrika Kuressaare
- 10 För 50 år sedan av *Hugo Mickelin*
- 11 Tillbaka i Räfsnäs efter 50 år
- 12 Två år med våra Birkaselever
- 15 Årsberättelsen 1993
- 19 Svenskbysidan
Redaktör *Jörgen Hedman*
- 20 Inga Bergholtz 80 år
- 21 Så minns vi Anders Lindström
- 22 Johan Engdahl 80 år
- 23 Notiser
- 24 Flykting eller repatrierad hemvändare
av *Arnold Lindgren*
- 30 Familjenytt
- 31 Bemärksedagar

av tyskarna återuppväckta Svenska Odlingens Vänner. Nya medlemmar strömmade in. Enligt vissa uppgifter utdelades ca 9000 medlemskort! Flera "sällningar" återstod emellertid, f. a. via olika säkerhetsorgan – tyska och estniska. De som fått tillstånd att resa fick uppleva oförklarliga dröjsmål, omdestinationer, ändrade regler om tillåtet bagage etc. Det kom order och kontraorder från såväl lokala makthavare som högre instanser.

I och med att "Juhan"- och "Triina"-resorna var avslutade var svenskheten i Estland så gott som utplånad. De omkring 1500 kvarvarande estlandssvenskarna (av vilka ca 350 befann sig någonstans i Sovjetunionen), som inte fick någon chans att komma med transporter, gick svåra öden till mötes. De vågade inte exponera sin svenskhet, de försvann bland ester och ryssar. (Vi har ju senare till vår glädje upptäckt att en del av dem som lämnades kvar bevarat sin gamla dialekt.)

1944 får väl sägas vara det viktigaste årtalet i estlandssvenskarnas månghundraåriga historia på andra sidan Östersjön. Vi upphörde då att vara "en svensk utpost i öster".

Många av oss funderar fortfarande över hur det kom sig att en organiserad evakuering kom så sent som i juni 1944. Var vi själva för passiva? Var det den svenska regeringen som tövade eller berodde det helt på tyskarna? (Jag bortser från de förhandlingar som från svensk sida fördes med sovjetmakten 1940/41.)

Vad oss estlandssvenskar beträffar hade vi alltsedan hösten 1939 vid otaliga tillfällen demonstrerat vår samfälliga vilja att utvandra till Sverige. De påtagligaste bevisen härför är den omfattande småbåtsflykten från och med våren

1943 och de många propåerna till svenska, ryska och tyska myndigheter.

När det gäller svenska framställningar till den tyska regeringen och till lokala tyska makthavare finns det tydliga belegg för att Sverige, i varje fall från och med sommaren 1943, kontinuerligt söker mjuka upp den negativa tyska inställningen – försiktigt men ihärdigt.

Att tyskarna mitt under brinnande krig inte ville släppa iväg hela den svenska befolkningen i Estland för att kanske få den ersatt med opålitliga element på de strategiskt viktiga öarna och kusterna var säkert ett vägande tyskt argument mot en överflyttning. Tyskarna var också oroliga för att panik skulle utbryta bland esterna om svenskarna fick ett kollektivt utresetillstånd.

Det gavs i början av 1944 antydningar från tyskt håll om att de svenska önskemålen kunde tillmötesgå ifall Sverige vore berett till en vänskaplig gest, exempelvis genom att mildra sin kritik mot den tyska ockupationspolitiken i Norge eller genom att medge att estlandssvenskarna sökte sig till Sverige för att de fruktade en ny kommunistisk ockupation av Estland. Någon sådan gest avsedd att utnyttjas i den tyska propagandan var Sverige inte berett att göra.

Att man ändå från tysk sida under sommaren 1944 går med på en *partiell* evakuering av estlandssvenskar sammanhänger givetvis mer med krigsutvecklingen än med en i grunden ändrad inställning. (Ett *kollektivt* utresetillstånd gavs först vid en tidpunkt då de ryska trupperna nått Reval.) Estlands svenskbygd hade avfolkats genom de ungas flykt och restbefolkningen, mest kvinnor, barn och gamla, hade ingen möjlighet att leverera föreskrivna nor-

Symbol Minnesåret 1994

De sammanbundna pilarna symboliserar att sammanhållning ger styrka. En enda pil kan lätt brytas av. Vågrirelserna illustrerar vatten eller ett intellekt i rörelse. Dessa heraldiska symboler ingår i SOV:s logotype. Tack vare gemenskapen inom SOV har föreningen nu verkat i 50 år i Sverige. Vårt mål är självklart att även i framtiden vara den förening som företräder estlandssvenskarnas intressen.

mer till den tyska krigsmakten. Svenskarna höll alltså på att bli en ren belastning för tyskarna, något som också talade för att en successiv, partiell överflyttning borde tillåtas. Dessutom var fredssonderingar med de allierade högaktuella under sommaren 1944. Den estlandssvenska överflyttningen i små grupper gav tyska "kontaktsökare" och "observatörer" ett öskt tillfälle att under evakueringens faser besöka Stockholm utan att väcka uppseende.

Ett halvt sekel har gått efter vår ankomst till Sverige. Vi som var med 1940 eller 1943 och 1944 minns *uppbrottets dramatik*. Men vi har också starka emotionella minnen från *ankomsten* till det nya landet. Även här fanns en omständig byråkrati och regler, som vi till en början hade svårt att sätta oss in i. Men vi möttes av värme och förståelse. Det gick kanske inte alltid som vi föreställt oss, men nog har det för den överväldigande majoriteten av vår folkgrupp vankats mer framgångar än motgångar under de femtio år som gått.

Det är viktigt att vi tar oss tid att summera vad decennierna i Sverige inneburit. Minns dem tillsammans med vänner och anhöriga! Låt de unga generationerna ta del av våra upplevelser, låt minnesåret bli ett minnenas år! Delta i de arrangemang som planeras av våra organisationer och i privata sammanhang! Och låt oss under detta år friska upp minnet genom att uppsöka de forna hembygderna, fädernas kyrkor och kapell, ruiner, gravar – ja allt som bildar bakgrunden till vår dramatiska historia!

Elmar Nyman

Rickul. Fiskebåtar på väg ut. Foto SOV:s arkiv

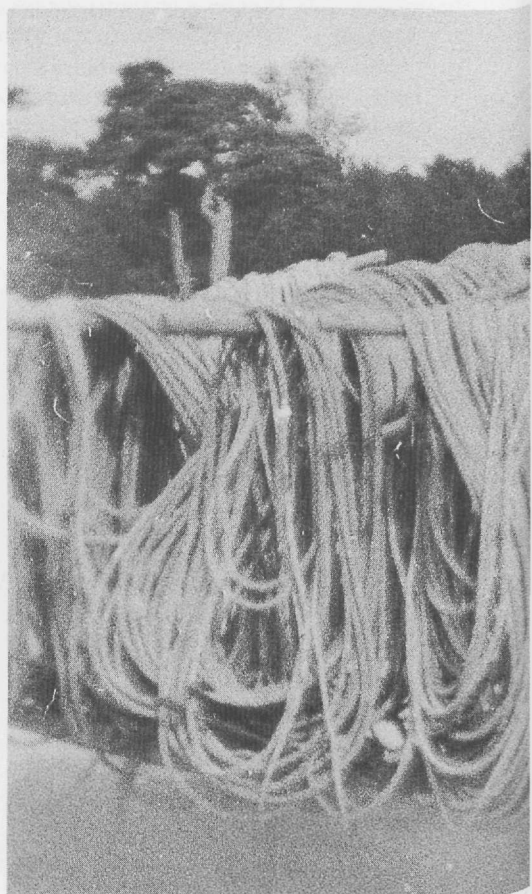
Den sista väckelsen på Nargö

Av Erik Schmidt

Överst: Villa Lindeberg.
(Kolorerat vykort från sekelskiftet).

Mathias Matson, hans hustru Elvine f. Ambrosen och deras barn. Frikyrkopredikanten Daniel i mitten. Längst t. v. dottern Britá, gift med underofficer Jaan Sarapuu, fotograf på Nargö. (omkr 1910).

Strandparti från Bakbyn.
(slutet av 1930-talet).

Det verkar ha rått frid och fröjd i kyrkligt hänseende bland nargöborna under de första hundra åren efter nykoloniseringen omkr 1750. År 1850 var ön bebodd av 155 personer, och tre år senare påbörjades byggandet av det nya kapellet som stod färdigt år 1856. Två år senare, 1858, hade invånarantalet ökat till 188 personer. De flesta hörde till den svensk-finska S:t Mikael's församlingen i Reval; andra var fram till tiden kring sekelskiftet inskrivna i S:t Johannes församling. Gudstjänsterna på Nargö hölls av lokala predikanter omväxlande på svenska och estniska, och ett par gånger om året brukade kyrkoherden från S:t Mikael besöka ön och predika, förrätta barndop mm. Det tycktes inte finnas någon anledning att anmärka på kyrkligheten bland öns befolkning.

De svenska lärarmissionärernas religiösa nit kom emellertid att snart skapa söndring och missämja bland öborna, som snabbt blev föremål och offer för olika religiösa påtryckningar. I och med att den från Nuckö bördige Johannes Klanman år 1887 tillträdde tjänsten som skollärare, klockare och kommunsekreterare, kom det lilla samhället emellertid att uppleva en lugnare period. Men ännu var väckelsernas tid inte förbi, och när den baptistiska läran började slå rot i början av 1900-talet, fann sig Klanman stå i opposition till den nya läran. Denna väckelse började år 1900.

Nargö hade kring sekelskiftet blivit ett populärt utfärdsmål, och år 1897 hade regeringen ställt 19 arrendetom-

ter till hugade villabyggares förfogande. En av dem var bagaren Lindeberg från Tallinn, far till den välkände Dr. Walter Lindeberg-Lindvet.

Villabygget leddes av Mihkel Krabi, som var predikant i baptistförsamlingen i Ridala på fastlandet. Tydligt är, att han snabbt fann gehör hos familjen Matsson i Bakbyn, där man hade estniska som hemspråk. Händelseförloppet skildras av M. Busch i "RIDALA ÄRKAMISE AJALUGU", publicerad år 1928, och återges här i översättning från estniskan:

"När frågan om bönetimmar hade diskuterats med bröderna Henrik och Mathias Matsson hade Mathias sväger, Samuel Ambrosen, sagt: "Jag drömde, att väckelsen kom. Jag och

Krabi gick igenom skogen som växte mellan byarna, och såg ett stort antal underbart vackra fåglar på en gren vid vägen; och han tog dem alla i sina armar".

När så bibelstunderna tagit sin början hos Heinrich Matsson, började också Guds Ande sitt arbete, främst bland de unga flickorna. När Krabi under Pingsthelgen for till Tallinn och Kehra, följde barnen från Nargö med honom, och de som så önskade, blev i Kehra Guds barn. Där såg de för första gången ett dop och upptagandet i församlingen, vilket var en nyhet för dem och öppnade vägen till himmelen i deras hjärtan.

Efter återkomsten från Kehra började Andens eld brinna med stor låga, ty Matssons döttrar, som där hade blivit väckta, började hemma bekänna detta stora verk, som Gud hade åstadkommit i deras själar, och detta kom många hjärtan att tina, så att de kommo att tillhöra Herren.

Unga män, vars anhöriga hade blivit väckta blev emellertid arga på främlingen Krabi som var skuld till väckelsen, eftersom flickorna trots lock och hotelser inte längre ville följa med dem till dansfesterna. Återstod endast att skrämra främlingen, så att han gav sig i väg.

Krabi blev nu ofta tvungen att leta sig fram på sidovägar genom blöta kärr och mörk skog. En gång hade poj-

karna lagt sig över stigen, på det att han månne snubbla över dem, men han tog en omväg. En gång hade de kastat sten på honom, och en annan gång var han tvungen att vända och sov då på en hög nät i Matsons näthus. På morgonen frågade Matsons dotter Anna: "Varför kom du inte in, dörrarna var olåsta, du kunde ha sovit här i sängen!" Han svarade: "Ville inte störa någon under natten, så jag kröp in i skjulet".

Osynlig beskyddare

En gång tog Albert Bertelson med sig ett rep och lade sig i försåt vid vägen, för att binda honom när han var på väg till bönetimmen. Men när Krabi kom fram, steg han (Albert) inte upp, utan låg raklång kvar på marken med repet under sig. Senare berättade han: "Den mannen hade verkligen en osynlig beskyddare med sig, ty så snart jag fick se honom, fylldes jag av en märklig rädsla och därefter skämdes jag likasom över att jag hade kommit på tanken att binda honom; jag dolde repet så att ingen skulle se det, och kände mig dålig i mina egna ögon".

Strax efter denna händelse kom väckelsen även till de unga männen. Den först väckte var den ovannämnde Albert Bertelson, sedan följde Ludvig Luther och andra. Detta hände på hösten. Så började även Krabis arbetare

att besöka bönetimmar. De skingrade ofta dem, som hade lagt sig i försåt på vägen, och på så sätt kunde Krabi komma hem i frid.

Därefter drömde Samuel Ambrosen återigen: "På ömse sidor av vägen växte vackra unga aplar. Där kom då en broder Johannes Klanman och började rycka upp träden. Han (Ambrosen) sade: "Riv inte upp dessa träd, ty Krabi har planterat dem här. Dessutom pryder de vägen och bjuder, när de blir fullvuxna skugga och frukt åt alla vägförare". Denne (Klanman) fäktade med bägge armarna och sade: "Jag hör nog – jag hör nog – jag hör nog!" Men fortsätter ändå med sitt verk.

Denna episod hemlighölls tills de troende på Nargö ville bli döpta. Då infann sig denne broder, som i Ambrosens dröm hade rivit upp de unga äppelträden och förklarade, att man kunde bli lycklig även utan att vara döpt, och lyckades störa det hela så, att många av ungdomarna förblev odöpta.

Det saknade färet

Under julhelgen, då Krabi under vintern var i sitt hem, var ungdomarna från Nargö på besök i Ridala, Rannamöisa och Laiküla, och återvände därefter till Tallinn. Nästa vår, när Krabi återigen övernattade hos Matson,

drömde han, att han var en fåraherde som hade 24 får i sin hjord, men att ett av dem saknades. Han räknade då fåren på nytt, men fortfarande saknades ett. Till slut hittade han färet i en skräphög, från vilken detta hoppade ut så att dammet rök.

Därpå vaknade någon ur sin syndiga sömn och slöt sig genom att bli döpt till församlingen. Detta år hölls bönemötena i Lindebergs nya hus. En söndag infann sig även några äldre bröder, bland dem Wiikman; de påbörjade ett bönemöte där de försökte påverka de nyfrälsta barnen. Därefter hölls en bibeltimme, där man återigen försökte förklara, att de unga kristna hade vikt åt sidan från den rätta vägen genom att låta döpa sig och överge kyrkan.

De unga bröderna voro emellertid så insatta i Bibeln, att de flera gånger kunde påvisa, att det var de (gamla) själva, som verkade ha kommit vid sidan om Guds väg.

Det hela slutade med, att de gamla blev på dåligt humör och lämnade mötet, dit de inte återvände. Gud fortsatte emellertid det påbörjade kärleksverket. Kära möten ägde rum, alla ställen var fyllda av lov och sånger. Dessa klingade på estniska och svenska. Av dem, som då räddades på Nargö, blev det med tiden viktiga arbetare i Herrens vingård, såväl i hemlandet som utomlands".

Så kom det sig, att Nargö år 1906 fick en egen, självständig baptistförsamling. Av de i artikeln nämnda personerna var Samuel "Saamo" Ambrosen kanske den mest färgstarke. Som kringresande predikant verkade han först på Nuckö och Dagö, vilket förorsakade någon att ändra en religiös sångtext så, att det blev en nidvisa:

*Saamo är en vandringsman,
Nuckö är hans hem.
Nargö är ett ökenland –
Nuckö är hans hem.
Inga bättre boningar Saamo
här i världen har
Nargö är ett ökenland,
Nuckö är hans hem...*

Saamo byggde sitt första hus på *Kabetsleeton*, sålde det och byggde nytt hus på *Bis Sleeton*; sålde huset och for till Amerika. Återvände till Nargö och byggde sitt tredje hus i *Mädasadam*. I fyrtioårsåldern gifte han sig med den 20 år yngre Liisu Juurman från Dagö. Paret fick fem barn. Den näställdsta dottern och hennes man drunknade i december 1923 under färd över isen till Dagö.

År 1927 sålde Saamo huset och reste till Sao Paulo i Brasilien, där hans barn

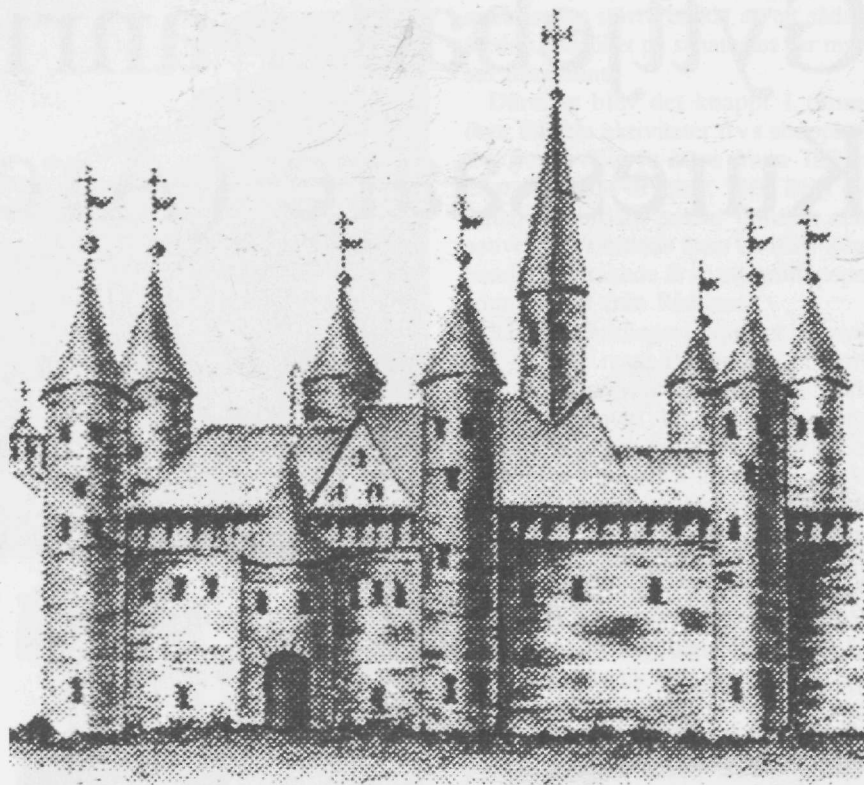
Forts på sid 29

*Samuel Ambrosen (bror till Elvine)
med hustrun Liisu och barn. (omkr. 1910).*

Den medeltida borgen i Lihula enligt en teckning från år 1865 av L. v. Kuhn. Borgen ödelades i Livländska kriget (1558-1583) mellan Sverige, Polen och Ryssland. Ruiner av borgen finns ännu kvar.

Efter en del forskning och letande hittade jag till sist uppgifter om denna händelse i en gammal historisk krönika, översatt från latin till estniska.

”Under Kristi år 1220 förekom det att Sveriges konung Johannes (Johan I, 1216-1222), som hade samlat en stor krigshär, anlände tillsammans med sin hertig (Karl) och biskop Karl från Linköping till Rotalia (Ridala, området mellan Hapsal och Lihula i det dåtida Estland), fylld av begäran att få några bitar av landet och därtill också regeringsmakten. Och han bosatte sig i borgen i Lihula, dit som dominus påven hade installerat biskop Hermann (Estlands biskop sedan 1219), Livlands egen broder. Ty han hade tidigare tillsammans med de i Riga boende tyskarna och tyska svärdsriddarna erövrat denna provins och där påbörjat spridandet av kristen tro. Och svenskarna gick och vandrade runt kring provinsen, ägnade sig åt att predika, döpa och bygga kyrkor. Och de hann också gå till Revala (på den tiden namnet på Tallinn och även på landet runt omkring) och där språka med danskarna. Också de i Riga boende tyskarna sände sina sändebud till dem (svenskarna) berättandes att dessa provinser hade de själv erövrat för kristendomen. Och de förmanade också svenskarna att de inte allt för mycket borde tro på vad de förrädiska och baksluga esterna säger och att de ska vara försiktiga.

Då när densamme svenske konungen hade placerat sitt manskap tillsammans med hertig Karl och biskopen i fästningsborgen, nämligen Lihula, vände han själv tillbaka till Sverige. Och eftersom svenskarna nu hade Livland med tyskarna på den ena sidan och danskarna i Revala på den andra sidan, började de, eftersom de själva låg mitt emellan, slappna av och kände inte längre någon större ängslan för hedningarna.

Och tidigt på morgonen (8 VIII 1220), just när det började gry, hände det sig att från havet kom öselbor oemärkt med en stor krigshär, och de

Ur en gammal krönika

När jag förliden sommar på min Estlandsresa var på väg till Ösel, gjorde jag, ett par mil före färjeläget Virtsu, en avstickare till gamla Lihula. Mycket nyfiken på svensk medeltida historia blev jag sedan jag i slottsparken där hittade en 1970 rest minnesten som beskriver en massaker av svenskar i Lihula år 1220.

hade omringat svenskarna, överfallit dem och satt eld på fästningen. Och svenskarna kom ut och mötte dem och stred med dem men orkade inte stå emot, ty angrifarna var för många. Och svenskarna blev dräpta av dem och fästningen erövrades, hertigen stupade och biskopen dräptes genom svärd och eld och hans själ kom, som vi tror, till martyrernas härlighet. Och snart efter detta kom danskarna, samlade ihop alla lik och begravde dem med stor sorg. När tyskarna i Riga hade fått reda på det inträffade, hade likaledes också de med djupa suckar flera dagar sört över svenskarna. De dräptas antal var ungefär femhundra. De få som lyckades fly kom fram till danskarnas fästning. Alla andra föll genom svärdsugg. Deras minne är välsignat och deras själar skall vila med Kristus”.

Denna historiska berättelsen är tagen ur krönikan ”Origines Livoniae sacrae et civilis seu Chronicon Livoni-

cum vetus” (”Det kristna och profana Livlands historia eller det gamla Livlands krönika”), skriven mellan åren 1224 och 1227 i Livland av en vandrande präst och missionär Henricus eller Heinricus. Tryckt och publicerat 1740 av Johann Daniel Gruber, kungl. bibliotekarie i Hannover.

Krönikan är översatt från latin till tyska, ryska, estniska, lettiska och engelska. De svenska uppgifterna om denna händelse är ytterst knapphändiga. De så kallade Uppsala annaler, delar av ”Diarium Vatzsteinense” meddelar: ”I augusti månad 1220 dräptes vid Rotalia biskop Karl från Linköping och hertig Karl”. I Nordisk Familjebok har jag hittat: ”Johan I, konung (d. 1222). Han var son till konung Sverker (II) Karlsson. Under hans regering företogs en svensk härfärd till Estland. Med J. utslocknade Sverkerska konungaätten”.

Harald Luther

Gyttjebad i anrika Kuressaare (Arensburg)

En tisdag i slutet av augusti 1993 samlades hela SOV:s styrelse på Skeppsbron i Stockholm för en gemensam exkursion till Ösel. Vi förlade ett ordinarie styrelsesammanträde ombord och kunde på så vis förena det med att besöka Ösel och prova på att resa med Baltic Star.

Eftersom det var på förslag att chartra båten för en gruppresa vid midsommar i år ville vi med egna ögon se hur det var ombord. Vi bokade in oss på en ordinarie 2-dagars kryss dvs avgång från Stockholm på tisdag kväll, en hel dag på Ösel och återkomst till Stockholm på torsdag morgon.

Tiden ombord utnyttjade vi mycket väl och vi hade långa sittningar i ett bokat konferensrum. Vi hade en diger föredragningslista och Sven Salin hade bla inbjudit Thomas Lorentz i egenkap av redaktör för vår tidning. Kustbon slutförde sin 50:e årgång förra året. Thomas är dessutom väl förtrogen med Ösel och Kuressaare (Arensburg) och hade förberett ett sammanträffande med Leo Filippov, SESK:s representant på Ösel, och tillsammans med honom gjorde vi en sightseeing i staden och blev även förevisade gyttjebadet.

Överst tv. Baltic Star på redan utanför Ösel. Underst tv. Det är inte någon av SOV:s styrelsemedlemmar som hamnat i gyttjan. Bilden tagen ur en broschyr.

Ovan Här skyndar vi in till den gemensamma lunchen i kursalen. Th. Dr Helvi Koppel som visade oss runt i sitt kurbadhus sedan hon först visat oss en videofilm om "Sanatoorium" på sitt tjänsterum. Nedan Den beryktade borgen i Kuressaare.

När Baltic Star kastat ankar på redan för omstigning till en mindre båt som skulle ta oss i omgångar in till hamnen var det tyvärr regnigt och blåsigt. Bussar väntade i land och vi hade även en improviserad mottagningskommitté bestående av bl a Lars Algot Lindström. Han råkade befinna sig på ön på semester och bodde hos bekanta. De mötte oss nu med svenska flaggor i händerna. Det var festligt och muntrade upp oss i grävädret.

Vi steg ombord i en av bussarna för vidare färd till ett etnografiskt friluftsmuseum i Viki och till borgen i Kuressaare. Vid museet fanns många försäljare och de som var snabba att bestämma sig hann köpa vackra, handstickade tröjor och skinntofflor m.m. Vi köpte även garnhårvar.

Lunch serverades i kursalen och efter den hoppade vi av det ordinarie sightseeingprogrammet och blev istället hämtade i en liten minibuss. Bussen var förresten en gåva från Lions och egentligen avsedd för Runö, men runö-

borna avstod den gärna till öselborna som har ett större behov av ett sådant fordon. Besöket på sanatoriet var mycket intressant.

Därefter blev det knappt 1 timme över för fria aktiviteter dvs shopping. De flesta ville ju köpa Vana Tallinn eller liknande drycker, men även det inhemska brödet passar utmärkt som souvenir. Vi hittade även en liten torghandel och råkade få se ett bröllopspar som kom ut från Rådhuset.

Sammanfattningsvis var det en mycket givande resa. Personalen ombord var mycket serviceinriktad och vi hade bra hytter. Båten skulle säkert ha lämpat sig väl för en längre sommarkryssning, men eftersom vi måste ha ganska många förhandsanmälningar i god tid kunde vi inte riskera ett så stort åtagande. Det blev ett alldeles för dåligt gensvar på SOV:s upprop. Men vi rekommenderar gärna en ordinarie tur till Ösel. Försök bara åka när det inte är så djupa lågtryck på gång. Det var lite svårt att njuta av den vackra landsbygden genom bussfönstren som var geggiga av regn och smuts från gropiga grusvägar. Taxfree shop och smörgäsbord finns ombord.

Agneta Klitter

Gyttjebad i 170 år

Möjlighet till hälsobringande gyttjebad har sedan 170 år funnits i den lilla kurorten Kuressaare på Saaremaa (Ösel) i Estland.

Kuranstalten är nu också öppen för svenskar. Goda behandlingsmöjligheter finns bl. a. för kroniska, rörelsehinderande led- och muskelsmärter och inflammatoriska sjukdomar i perifera nervsystemet. Hjälp kan också erhållas vid kroniska gynekologiska sjukdomstillstånd. Förutom gyttjebad ges även behandling med bl. a. heta oljebad, paraffinpackningar och massage.

Kuranstalten är öppen fr.o.m. mars månad och hela sommaren 1994. Vårdtiden bör helst vara 3 veckor, men även kortare tid kan diskuteras. Möjlighet till helpension inom sjukhusbyggnaden (på estniska Sanatoorium) finns, omfattande vård, kost och logi. Priset här för är 450 estniska kronor per dag. Givetvis kan enbart vård (f.n. saknas aktuell prisuppgift) erhållas, om man själv har möjlighet sörja för sitt uppehälle.

Förhandsanmälan, som även kan skrivas på svenska, sändes i god tid till överläkaren, dr. Helvi Koppel, Kuressaare Sanatoorium, Kastani tänav 20, EE 3300 Kuressaare, Estland. Telefon 009372-45 59 404.

Upplysningar kan också lämnas av Brigitta och undertecknad, T. Levenstams väg 44, 128 64 Sköndal, tel. 08-724 91 08.

Thomas Lorentz

 **DET STORA
UPPBROTTET**
 **50 ÅR
I NYTT LAND**

Hugo Mickelin

Jag fortsätter med minnesbilder från våra estlandssvenska öden i flyktingströmmen under första kvartalet 1944. I vinterkylan och över stormande hav fortsatte flyktbåtarna och kom fram till svensk sjövattnegräns.

För 50 år sedan

Januari

- 1 En flykting över Finland från Reval-Tallinn
- 2 Fem i båt från Nargö
- Sexton i båt från Nuckö
- 5 En över Finland från Nargö
- Två " " " Rickul
- 7 En " " " Ormsö
- En " " " Nargö
- 19 En – det var Andreas Stahl över Finland från Tallinn
- 23 Två över Finland från Tallinn
- En " " " Nuckö

Februari

- 6 Elva personer med två båtar (6+5) från Nuckö
- 9 Tjugotvå personer i fem olika grupper från Nargö

- Trettiosju personer i fem olika grupper från Odensholm
- Femtiofem personer i olika grupper från Nargö, Rågö, Korkis, Vippal, Rickul
- 11 Tre från Tallinn
- 13 Fyrtiosex personer i sex olika grupper från Tallinn, Nargö, Nuckö, Ormsö
- 16 Sextiotvå personer i åtta olika grupper från Tallinn, Nargö, Rickul, Nuckö, Ormsö, Runö
- 18 Trettiofyra personer i fyra olika grupper från Rickul, Nuckö, Ormsö
- 20 Nitton personer från Nargö och Rickul
- Dessutom anlände den 20 februari sextio personer i s.k. sjuktransport över Finland. I denna transport in-

- gick 18 personer från Tallinn, 10 Nargö, 10 Rågö, 1 Korkis, 9 Rickul, 2 Nuckö och 10 från Ormsö
- 25 Sjuttio personer från Rickul
- 27 Åtta personer från Odensholm

Mars

- 3 Aderton personer från Rickul i 2 båtar
- 8 Tretton personer från Rickul i 2 båtar
- 10 Tio personer från Nuckö
- Tio personer från Rågö
- 29 Trettioen personer från Nuckö

Under första kvartalet 1944 anlände sammanlagt 496 registrerade estlandssvenskar. Därav 31 i januari, 383 i februari och 82 i mars.

''Flykten från Estland'', monumentalmålning (115×195 cm) av Erik Schmidt tillägnad Svenska Odlingens Vänner hösten 1988. (Detalj ur målningen på omslaget.) Vintern och våren 1944 var den tid då många gav sig iväg i småbåtar.

Tillbaka på samma plats som för 50 år sedan. Estlandssvenskarna som bestämde sig för att lämna Estland för alltid.

Det var så länge sen, och så mycket har förändrats sedan dess, men visst kommer man ihåg färden över. Det var mitt i ett krig som vi beslöt oss för att fly, och det var inte så enkelt, berättar Elsa Davidsson, som var 18 år när hon lämnade Ormsö, på Estlands nordvästra kust.

Tyskarna hade i det närmaste beslagtagit alla båtar med motorer som fanns utmed Estlands kuster. Småbåtarna hade de oftast sågat mitt itu, och något bränsle fanns knappt att få tag på.

— Men bröderna Anders, Johan och Lars Hamberg ägde en båt som hette Topp, och den användes för att transportera olika saker mellan öarna. Det var på dessa resor som de fick tag på bränsle, säger Bertil Hamberg.

”Topp” blev räddningen

Resan som började på morgonen den 26 juli 1943.

Så här står det i den berättelse som Johan Hamberg skrev ner efter resan:

”Den 26 juli 1943 lastades Topp med tomma trälådor som jag uppgav skulle transporteras till Hapsal från handelsboden. Situationen blev redan nu spännande. Tyska vaktposter observerade noggrant ilastningen och ibland brukade någon av dem följa med till Hapsal. Topp passade på att kasta loss i ett sådant ögonblick när vaktposter inte var i omedelbar närhet.”

Förföljda

Topp följde kusten för att sedan vika av, men just när Topp hade vikit av mot Sverige med de 50 flyktingarna, så märkte de att de var förföljda av en motorbogserbåt som var i den tyska marinens tjänst. Topp använde sin fulla motorstyrka för att köra ifrån den tyska båten, men mot förmodan så vek

Tillbaka i Räfsnäs efter 50 år

14 estlandssvenskar samlades för att återse den plats som de för exakt 50 år sedan klev iland på efter flykten från Estland.

Ett Estland som då var ockuperat av nazityskland, och som tidigare också varit ockuperat av Sovjetunionen.

Det var med blandade känslor som de återsåg Räfsnäs.

den tyska båten av, så att de kunde andas ut igen.

Nästan alla flydde

— Vi var 2.700 som bodde på Ormsö på den tiden och alla var estlandssvenskar. Under kriget så flydde nästan alla därifrån, förutom ett 60-tal som kom när det blev lagligt att ta sig över till Sverige, berättar Elsa Davidsson.

Resan till Sverige tog 25 timmar.

När de kom fram steg de först iland på Söderarm, som hade varit resans första mål, och dagen efter klev de för första gången iland på det svenska fastlandet via bryggan i Räfsnäs.

Samma Räfsnäs 50 år senare:

— När vi kom hit trodde folk inte att vi kunde svenska, men vi hade svenskundervisning och en svensk präst, så det var nog mycket på grund av att vi kunde språket som vi blev så snällt mottagna. Vi var ju lika mycket svenskar som vi var estländare, berättar Elsa.

— Jag kom hit den 28 juli, och redan den elfte augusti fick jag jobb på ett konditori i Stockholm, så nog passade vi in direkt, tillägger Gunnar Hamberg.

Richard Grandin

Kommentar

Ovanstående artikel var införd i Norrtälje Tidning den 29 juli 1993. Det har tyvärr insmugit sig några missförstånd i redogörelsen, som vi får ha överseende med.

Vi hade församlats 44 personer i Räfsnäs, där vi landsteg på fastlandet för exakt 50 år sedan. Av dessa 50 personer finns fortfarande 29 st kvar i livet. 15 st hade mött upp med sina familjer, barn och barnbarn. Vi hade hyrt en lokal och samvaron där var gemytlig. Några deltagare reste sig spontant upp och berättade om sina minnen från överresan. Det var ett kärt återseende.

Elsa Davidson f. Hamberg

Två år med våra Birkaselever

Många har frågat och velat veta mer om våra Birkaselever, som nu kommer för tredje året i rad. Jag berättar gärna – fritt ur minnet:

1991 inbjöds de första svenskspråkundervisade lärjungarna till Sverige. Ett treårigt samarbetsprojekt mellan SOV och SIDA hade inletts. Detta för att ge eleverna tillfälle till att på ort och ställe praktisera det svenska språket. Efter mycket omfattande förberedelser genomfördes Birkasgymnasisternas första besök i Sverige. Det var ett spännande projekt och många inom SOV engagerades för att ordna med lämpliga, lärorika program och naturligtvis husrum.

Den första skolklassen från Birkas gymnasium reste till Sverige den 20 augusti 1991. Det råkade bli mitt under statskuppen. Eleverna anlände till Stockholms frihamn den 21 augusti 1991. Under sjöresan mot Sverige fick ungdomarna veta att en statskupp ägt rum i Sovjet och Moskvas president Gorbatsjov var störtad. Några militanta partikamrater hade tagit makten.

SOV:s ordförande Sven Salin och undertecknad mötte upp i Frihamnen tillsammans med de blivande värdfamiljerna. Det hade varit ovisst in i det sista om våra elever skulle komma med båten.

Vi minns alla vårt första möte med ungdomarna. Deras nedstämda blickar och uppenbara ängslan. Tankarna gick nog till far och mor och syskonen som var kvar hemma i Estland. Telefonförbindelserna var brutna och allt verkade

som förgjort. Ovissheten och dramatiken var enorm inte bara för eleverna utan drabbade även oss som stod för mottagandet i Frihamnen. Vi kunde ända skönja något litet nervöst försök till leende och lättnad över att vara framme.

Nästa dag vidtog mitt ansvar för att följa och leda ungdomarna genom de planerade aktiviteterna. Det mesta gick förstås ut på att praktisera språket men vi ville även visa dem så mycket annat. Dagen började med ett besök på Sverige huset i Kungsträdgården. Vi gjorde även en liten rundvandring på stan.

Stockholms universitet

Andra dagen samlades vi utanför T-banestationen vid Stockholms universitet. Vi skulle till inlärningsstudion för svenskundervisning. På eftermiddagen

föreläste Jörgen Hedman på SOV:s expedition. Att få ungdomarnas uppmärksamhet hela tiden var ibland svårt. De var ofta och förståeligt nog i andra tankar och undrade först vad som hände hemma. Varje morgon frågade de om jag visste vad som hänt sedan igår. Jag försökte svara efter bästa förmåga och förklara vad som sagts på TV och radio. Men de första dagarna var ju allt mycket ovisst. Ingen visste riktigt vad som hänt eller skulle hända. Jag fick ta till mitt goda humör och i någon mån min fantasi för att lätta upp stämningen. En spark mot en tom plastmugg på Odengatan blev en utlösande faktor och ungdomarna insåg snart att jag var på deras sida och inte någon som de måste frukta och ha alltför stor respekt för. Så lekfullheten och min förmåga att tolerera lite småbus ledde till goda kontakter som hålls vid liv även nu tre år senare.

Kolmården – safari och besök i delfinariet

Ett annat mycket uppskattat utflyktsmål blev Kolmården och delfinariet. Fast det duggregnade just den dagen så blev ändå detta en rolig dag. Det första som hände var att någon lyckades trycka på stoppknappen så jag fick kämpa upp för halva trappan som stod stilla. Om detta var av misstag eller rent busstreck blev aldrig utrett och jag lät det bero. Rutschbanan var extra hal denna

Tv Riina Skoglund-Nootapera och jag dukar upp för en picknick på Möja. Th 1991 års elever, den första kullen. Foto: Sigrid Öström.

dag tack vare duggregnet men det gjorde nu ingenting för här skulle åkas. Kurvan på banan var det inget fel på och att man blev blöt i byxbaken gjorde ingenting. Pojkarna glömde tid och rum. Flickorna var däremot inte så pigga på att blöta ner sig utan höll sig lite avvaktande. Men de var med och rodde ekorna i dammen. Gungbron var ett annat kärt område. Det gällde att lura någon av flickorna ut på denna bro för att sedan sätta den i gungning. Det var ett stort nöje. Ganska blöta återvände vi till bussen för hemfärd till Stockholm.

Drottningholms slott och lantbruksskolan Sänga-Säby

Ett besök på Drottningholms slott, med gamla kungaporträtt på väggarna ledde till många samtal om vad de läst i skolan. Eleverna kände igen kungarna på porträtten och hade läst deras historia, om hur de varit som kungar och vilka de krigat mot. Det var intres-

sant att lyssna på. På så vis blev slottsbesöket ett viktigt led i praktiken. Några elever ställde frågor till guiden på lite knackig svenska, vilket jag tyckte var bra. Här fick de ju svaren, men eftersom vi hade begränsad tid fick svaren bli ganska korta och snabba. På eftermiddagen blev våra gäster även förrevisade Sänga-Säby lantbruksskola.

Estlandssvenskarnas hembygdsgdag 1991

Nu var den första veckan till ända och på lördagen var eleverna inbjudna att delta i SOV:s hembygdsgdag i Blåsut. Där läste de dikter och sjöng svenska sånger. Eleverna hade själva övat in detta på kvällarna efter skoldagens slut.

Skärgårdsutflykt

Vi reste till Möja en underbar sommar dag. Soligt, fin natur och tillfälle att äta medhavd smörgås i det gröna. Det blev hopp i spat från bryggan och leken tog

fart. Undervisningen som skedde med hjälp av video mm som berättade om miljön och skärgårdslivet blev intressant. Plötsligt uppstod också en samvaro som jag inte märkt tidigare. Pojkarna började berätta historier under båtfärderna till och från Möja, vilket jag tog som ett fint bevis på att spänningen släppt. Nu började ungdomarna känna att de var på sitt livs första "skolresa".

Uppsala — visning av ULMA

I slutet av veckan åkte vi buss till Uppsala. I Uppsala märktes att eleverna var okoncenterade. Elevernas tankar var på annat håll. Under den första veckan som nu runnit iväg, hade dock en viss ljusning skett. Kuppen verkade ha misslyckats. Barnen fick via telefon veta att allt ändå stod väl till hemma, vilket underlättade mitt arbete avsevärt. Eleverna blev betydligt mer avspända och successivt kom vi varandra närmare.

Efter ett ambitiöst program med studiebesök och undervisning i skolor (Skärholmens gymnasium och Södra Latin), besök på museer och även ett teaterbesök var tiden till ända och hemfärdens stund närmade sig. Efter tre veckors vistelse i Sverige återvände eleverna till sitt hemland och ett nytt Estland. Ett Estland som förklarar sig självständigt och blivit erkänt som en fri nation av många länder.

Andra året 1992

Året därpå kom nya inbjudna gymnasieelever hit den 21 maj och stannade till 6 juni 1992 för att förkovra sig i svenska språket. Med rektorn i spetsen kom glada fräscha ungdomar hit med en helt annan glädje inombords än första årets grupp. De deltog aktivt i

Kom än anan da!

Än gamlan vän ha vare kraklendor än längre ti gåle. Han sajs håva svårt te stå opa bajna å känddor se så mo-lauser å amafentendor än en änt vill träff noen. Tärfäre ha ja änt drista gå häils opa en grill.

Doast träffa ja hans migg å fråa ått a huss e sja var mä Andors å om e äiskes var sant som e sast än en änt härka mä anafalk än sinaj migg å "häimhälpe".

— Nå så falet är e felar änt, sa a. Ja troor no än en skuld kuna härk lias opa te å giva noat ord tebacks mä.

— Tå komor ja kanske gåle da. Passar e å aftas-tien, fråa ja.

— Naj he ä no bätra om dö komor än anan da, sa a. Da skuld n sta å daj sa en mårest.

Elmar Nyman

lektionerna som var arrangerade via Kom-Vux med välutbildad lärare som blev mycket omtyckt och uppskattad. Hennes sätt att undervisa ned hjälp av ljud och bild gjorde ett djupt intryck på ungdomarna. De lyssnade spánt på allt som berättades under lektionerna.

Men allt var inte bara skolbänk. Även detta år förekom andra aktiviteter såsom ett besök på Kolmården. Där fick lekluften liksom för föregående skolklass sitt utlopp. Dagen var solig och helt underbar. Vi besökte även Birka på Björkö. I den här gruppen var flickorna mer aktiva och busade friskt med grabbarna. På Björkö blev en av pojkarna knuffad i Mälaren och fick ett ofrivilligt bad med kläderna på. Han saknade badbyxor, men flera av ungdomarna hade badkläder med och badade i det varma vattnet. Det blev en fin dag där guiden talade perfekt estniska. Och det var säkert bra för elevernas kunskaper i svenska var ganska skrall. Besöket i Uppsala den här gången blev betydligt mer givande än året innan. ULMA:s bildarkiv som kan berätta om många av barnens förfäder finns ju här. Som alla vet så rinner tiden iväg och man hinner inte alltid så mycket som man tror. Drottningholm med slottet, parken och fågeldammar blev en givande, solig dag. Med smörgåsar i matsäcken kunde barnen filosofera en och en eller två och två. Vi hade tur och fick lyssna till musikunderhållning i en slänt nedanför slottsteatern. Fjärilshuset i Haga var ett annat omtyckt utflyktsmål. Vi gjorde även ett par teaterbesök, men jag är tveksam till om elverna förstod allt som sades.

1993

Under 1993 gjorde vi ett upphåll men nu i slutet av april i år väntas den tredje och sista gruppen i vårt treåriga projekt. Vi hoppas nu att eleverna som fått ännu ett år på sig kan lite mer svenska. Planeringen för deras program under besöket här är i full gång. Nu behöver vi bara lite hjälp med inkvarteringen.

1994

Nu ser vi fram emot att få göra det bästa treveckorsprogrammet hittills. De elever som kommer nu har läst svenska ett år längre än sina kamrater, som fick komma 1991 respektive 1992. Dessutom bör de haft fler tillfällen att öva sin svenska hemma i Estland. Vi som värdfolk har också haft tillfälle till två genrep och därför skall den här gången säkert bli den bästa. Hjälpa oss nu bara med fler goda hem. Här har ni chansen att göra en verklig insats för ungdomar som skall föra kunskapen om Sverige vidare i Estland.

Herbert Stahl

Sammanställande för organisationsgruppen i SOV

Birkas gymnasister söker värdfamiljer!

VI SAKNAR

Vi saknar fortfarande några värdfamiljer till våra inbjudna ungdomar från Birkas gymnasium i Estland.

Av de 30 elever, som är inbjudna att komma hit den 29 april och stanna till den 19 maj 1994, saknar i skrivande stund 6 pojkar och 8 flickor någonstans att bo under vistelsen i Sverige.

VI HOPPAS

Vi hoppas genom denna information nå er som kan ha möjlighet att erbjuda en flicka eller pojke plats i hemmet. Vi tror att det finns värdfamiljer i Stockholm med omnejd som kan erbjuda inackordering för en elev i 17-18 årsåldern. Ni får en symbolisk ersättning med 100:-per dygn.

SOV OCH SIDA

Detta är ett samarbetsprojekt mellan SOV och SIDA. Vistelsen är ett led i ett samarbete mellan Birkas gymnasium och Svenska Odlingens Vänner, som inbjudit gymnasister till tre veckors praktik i Sverige. Varför inte ta chansen? Våra tidigare besök har medfört nya intressanta kontakter.

TRIVSAM SAMVARO!

SOV ordnar studiebesök och andra aktiviteter under dagtid på vardagarna. Några utflyktsmål som planeras ger er möjlighet att få följa med till självkostnadspris som t ex besök på Birka Björkö vår Vikingastad i Mälaren och till Kolmårdens djurpark. På helgerna får ni tillfälle att planera för er gäst på egen hand.

MEDVERKA!

Vi tar gärna emot idéer och förslag till förströelse och intressant verksamhet för ungdomarna. Kanske har ni möjlighet att berika deras vistelse här med något som vi inte provat tidigare? Se vidare min berättelse vad vi gjort 1991 och 1992.

SNABBT SVAR!

Vi är angelägna om snabba svar per brev med adress och telefonnummer. Eller skriv till Herbert Stahl, Svenska Odlingens Vänner, Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm. Ni får sedan närmare information, som bekräftelse på att vi mottagit er intressenanmälan att ta emot en elev.

**Ring mig gärna hem 08-88 37 10
eller lämna ett meddelande
till SOV:s expedition 08- 32 48 78.
Herbert Stahl**

ÅRSBERÄTTELSE

1993

över verksamheten inom
Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner
(SOV)

Per den 31 december 1993 hade föreningen 890 medlemmar
som erlagt sin medlemsavgift.

DÄRTILL KOMMER FÖLJANDE HEDERSMEDLEMMAR:

Viktor Aman (1982)	Hugo Mickelin (1982)
Edvin Lagman (1982)	Inga Bergholtz (1985)
Elmar Nyman (1982)	Brigitta Lorentz (1990)
Maria Broman (1982)	Thomas Lorentz (1990)

STYRELSEN HAR UNDER ÅRET HAFT FÖLJANDE SAMMANSÄTTNING:

		Vald till
Ordförande	Sven Salin	1994
Vice ordförande	Olle Lindström	1996
Kassör	Bertil Westerman	1995
Sekreterare	Margit Rosen Norlin	1994
Sammanställande i arkivgruppen	Bertil Björk	1995
Sammanställande i byderådet	Linda Stahlman	1996
Sammanställande i organisationsgruppen	Herbert Stahl	1994

Styrelsen har till sig adjungerat Jörgen Hedman, Agneta Klitter och
Monica Ahlström eller någon annan representant från SONG:s styrelse.

Styrelsen har under året haft 10 protokollförda sammanträden.

REVISORER

Föreningens revisorer har varit John Engdahl och Ingrid Hellman. Lars Sarberg har varit revisorssuppleant.

VALBEREDNING

Valberedningen har bestått av Algot Brun (sammankallande), Benita Beckman och Anders Sarberg.

ARKIVGRUPPEN

Ledamöter i arkivgruppen under 1993 har varit: Elvine Smedberg, Hjalmar Stenberg, Herman Treiberg, Sven Svärd och Bertil Björk. Maria Wallin har avgått under året. Ingeborg Opstad har aktivt deltagit i arbetet.

Arkivgruppen har, liksom tidigare år, träffats på onsdagarna och har då i huvudsak arbetat med registrering av inkommet material, utlåning från arkiv, vård av dokument-samlingar, bruksföremål, textilier m. m.

7 protokollförda möten har hållits under året.

Arkivet har hållits öppet för medlemmar en lördag – söndag under våren, samt en lördag och tre onsdagskvällar under hösten.

SOV har som gåvor bl. a. mottagit Hannes Hyrenius' sammanställning av äktenskap ingångna på Ormsö och i Nuckö-Rickul under senare hälften av 1800-talet samt böcker, fotografier, videofilmer m. m.

Arkivgruppen deltar även i arbetet med de kommande aktiviteterna under minnesåret.

BYGDERÅDET

Bygderådet har bestått av Linda Stahlman, sammankallande, och följande medlemmar för de olika orterna: Tomas Dreijer, Runö, Johannes Bombas, Nuckö, Manfred Hamberg, Rickul, Rita Norrman, Korkis-Vippal, Johan Landman, Ormsö, Ingeborg Andersen, Rågöarna och Margit Rosen Norlin, Nargö-Tallinn.

Bygderådet har under året haft ett sammanträde tillsammans med representanter för SOV:s styrelse för genomgång av verksamheten.

Bygderådet har erhållit äldre skolmaterial såsom läseböcker, avgångsbetyg m m samt en psalmbok. Föremålen har överlämnats till SOV:s arkiv.

ORGANISATIONSGRUPPEN

I organisationsgruppen har, med Herbert Stahl som sammankallande, ett flertal personer från SOV, SONG, arkivgruppen, bygderådet m fl medverkat vid genomförandet av de olika arrangemangen under året. Herbert Stahl har i god tid bokat lokaler för årsmötet och hembygdsdagen samt organiserat lotterier och försäljning.

Under hösten har planeringen av Birkaselevernas besök 1994 och inkvartering påbörjats.

PR OCH INFO

50 år i Sverige hette en utställning som visades på Nordiska museet från januari till september. SOV inbjöds att delta i invigningen bla därför att föremål från Kristina Rosens utställning i Roslagsmuseet fanns med. Vi ställde upp med bokförsäljning och kvinnor i folkdräkter samt bjöd på rökt fisk och surlimpa. SOV har även bidragit med material till en utställning i Utvandrarernas Hus i Växjö som pågick hela sommaren.

En lördag och söndag i januari genomfördes en intensivkurs under mottot "Alla Kan Sjunga" för att få igång en SONG-kör. På uppmaning av och med ekonomiskt bidrag från SOV har Svenska Odlingens Nya Generation lagt ner mycket tid och energi på att få till stånd en amatörkör. Kören uppträdde inför SOV:s medlemmar första gången på årets hembygdsdag. Målet är att estlandssvenskarna skall ha en kör som kan förgylla olika tillfällen under 1994.

Under året har det, som en uppskattad medlemservice, ordnats med bokförsäljning vid olika lämpliga tillfällen, kanske främst vid Rickul-Nuckö hembygdsförenings möten men även på hembygdsdagen. Dessutom deltog SOV med benäget bistånd av SONG i "Världens längsta bokbord" på Drottninggatan i augusti. Årets största bokevenemang blev deltagandet i mässan Bok och Bibliotek i Göteborg den 9-12 september i samarbete med Riksföreningen Sverigekontakt. Vi spred kännedom om estlandssvenskarna genom att visa våra skärmar och böcker samt muntligt genom medverkan av Sven Svärd och Agneta Klitter.

FÖRENINGENS TIDSKRIFT KUSTBON

Tidskriften har under året utkommit med fyra nummer och fullbordade därmed sin 50:e årgång i Sverige. Tillströmningen av artiklar har varit riklig. Redaktör för tidskriften har varit Thomas Lorentz. Agneta Klitter har varit biträdande redaktör. Antalet prenumeranter per den 31 december var 1.577.

SOV:s OCH KUSTBONS EXPEDITION

Expeditionen på Vikingagatan 25 har varit en viktig del i föreningens verksamhet. Louise Gutman har arbetat på expeditionen 24 timmar per vecka fram till den 7:e oktober, varefter hon varit tjänstledig. Från den 11 oktober har Linda Stahlman och Herbert Stahl, vikarierat fram till årsskiftet.

HANS OCH LYDIA PÖHLS MINNESFOND

Fondens kapital, som förvaltas av SOV, framgår av balansräkningen.

Arrangemang under året

ÅRSMÖTE

SOV höll sitt årsmöte den 17 april i Eesti Maja. Ett 70-tal medlemmar hade hörsammat kallelsen till årsmötet.

På programmet stod – förutom årsmötesförhandlingar enligt stadgarna

- föredrag av Alar Olljum från Estniska utrikesministeriet om historiska och aktuella kontakter mellan Sverige och Estland
- Christine Sjögren von Sydow från UD informerade om samarbetet mellan Sverige och Estland
- hälsningar från SESK genom dess vice ordf Vive Kari, från Estlandsvännerna i Finland genom Carita Rosenberg Wolff och från Vänskapsförbundet Sverige – Estland
- underhållning av dragspelarna Manfred Strickman, Osvald Pölluaed och Christer Svedberg.

Programmet avslutades med en parentation över under året bortgångna medlemmar.

HEMBYGDSDAGEN

Den traditionsenliga hembygdsdagen firades den 28 aug i SL-restaurangen Blåsut. Ordföranden Sven Salin hälsade de ca 350 gästerna välkomna och ur programmet kan noteras:

- SONG-kören debuterade under ledning av Helle Lemmik
- Sven Salin berättade om planeringen inför Minnesåret 1994
- Ants-Enno Löhmus och Ain Sarv redogjorde för de lagar som Estlands parlament antagit om att återfå jord och

- gårdar eller kompensation. Olle Lindström tolkade till svenska
- Ain Sarv sjöng svenska visor till eget ackompanjemang på cittra
  - lotterier, bokförsäljning och servering.

KYRKODAGEN

Årets kyrkodag firades i Immanuelskyrkan den 30 oktober och var välbesökt. Inbjudan hade sänts till de frikyrkliga församlingarna i Estland. Ormsö Baptistförsamling deltog genom sin föreståndare Margus Einlo.

Gudstjänsten leddes av Elisabeth Westerberg, bördig från Ormsö. Solosång framfördes av Gunnar Nyman. Thomas Lorentz hade sammanställt programmet.

Den insamlade kollekten delades mellan Ormsö Baptistförsamling och St Mikael's svenska församling i Tallinn.

Vid det efterföljande kyrkkaffet kunde vi bl a lyssna till Sven Frejmans vittnesmål och höra Margus Einlo berätta om sitt arbete på Ormsö, tolkad till svenska av Ellen Lindström.

FUNKTIONÄRSTRÄFFEN

SOV:s och SONG:s styrelseledamöter och funktionärer, hedersmedlemmar m fl inbjöds till traditionsenlig sammankomst den 14 december. Förutom allsång och julhälsningar hörde vi Jörgen Hedman berätta om julfirandet hos svenskbyborna och till kaffet bjöd han på egenhändigt bakade piroger enligt recept från Gammalsvenskby.

PLANERING FÖR MINNESÅRET

Mycket tid och kraft har under året ägnats åt planering av det estlandssvenska minnesåret 1994 – 50 år i Sverige. Ett preliminärt program har skickats ut till samtliga Kustbons prenumeranter som bilaga till decembernumret. Förutom de stora evenemangen, Hembygdsdagen på Skansen den 27 augusti, Kyrkodagen i Immanuelskyrkan den 22 oktober och Familjefesten i Grand Hotels Vinterträdgård den 10 december planeras en rad utställningar och seminarier. En minnesskrift som speglar 50 år av estlandssvensk historia på båda sidor av Östersjön kommer att ges ut under hösten 1994.

SAMARBETE MELLAN SOV OCH SESK

Det intima samarbetet mellan de båda estlandssvenska kulturföreningarna på båda sidor av Östersjön har fortsatt under året. Vi har medverkat vid varandras årsmöten och kulturella evenemang och utbytt erfarenheter och synpunkter. Den estlandssvenska museifrågan har kommit ett steg närmare en lösning såtillvida att en byggnad i Hapsal nu ställts till förfogande för ändamålet. En renovering av den gamla träbyggnaden vid hamnen har påbörjats. Förhoppningsvis skall museet kunna invigas under 1994.

SAMARBETE MELLAN SOV OCH HEMBYGDSFÖRENINGARNA

Det huvudsakliga ansvaret för att följa upp ansökningarna om att återfå jord, gårdar och annan egendom har vilat på hembygdsföreningarna, men SOV har haft en samordnande uppgift. Två händelser under 1993 har fört frågan framåt, dels beslutet i parlamentet om den nya jordlagen, dels komunalvalen under hösten.

Hembygdsföreningarna har representerat estlandssvenskarna även i det sk småöarnas parlament. Även där har SOV haft viktiga uppgifter att bevaka, särskilt användningen av öarna och kustområdena ur miljö- och rekreationssynpunkt.

STIFTELSEN S:T MIKAELSKYRKANS I TALLINN RESTAURERING

SOV:s styrelse har varit representerad i styrelsen för Stiftelsen för S:t Mikael's kyrkans restaurering. Arbetet har under 1993 huvudsakligen bestått i

- att samla in pengar till stiftelsen
- att bedöma och betala ut bidrag till akuta restaureringsbehov, tex läckande tak och reparation av värmesystemet
- att bedöma långsiktiga restaureringsbehov i samarbete med Svenska Kyrkan
- att ombesörja transport och förvaring av den orgel som skänkts till S:t Mikael av Täby församling.

PASCHLEPS LANTBRUKS- OCH FOLKHÖGSKOLA

SOV:s styrelse har varit representerad i styrelsen för Paschleps lantbruks- och folkhögskola, som under året påbörjat sin verksamhet i Hapsal. Styrelsen har under året bl a beslutat om stadgar för skolan, utbildningens inriktning, anställning av lärare, intagning av elever och budget.

STIFTELSEN AIBOLAND

Stiftelsen har under året huvudsakligen ägnat sig åt att söka bidrag bl a från SIDA och Utrikesdepartementet. Eftersom vi ännu inte fått några bidrag har stiftelsen varit vilande under året.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Intresset för Estland och estlandssvenskarna har fortsatt att öka under året. Till detta finns det många bidragande orsaker, bl a utvecklingen i Estland och Ryssland, diskussionen om medborgarskapslagarna och kommunalvalen i Estland, ett ökande antal resor till Estland och svenskbygderna och åtskilliga tidnings- och TV-reportage från Estland, bl a Lasse Holmqvists och Britt Bass' reportage från de baltiska länderna. Fyra utställningar bör särskilt framhållas: Kristina Rosens utställning på Roslagsmuséet om estlandssvenskarna som kom till Roslagen, utställningen om Estlandssvensk kultur i Utvandrarnas Hus i Växjö som Sven Svärd bidrog till att ordna, utställningen om Estlandssvenskarna på länsmuséet i Hapsal och vår egen utställning i samarbete med Sverigekontakt på Bok & Bibliotek i Göteborg.

Intresset för estlandssvenskarna har också visat sig genom det stora antalet förfrågningar och besök på SOV:s expedition, där Louise Guutman, Linda Stahlman, Herbert Stahl och arkivgruppen med Sven Svärd i spetsen gjort värdefulla insatser.

Styrelsen vill till sist framföra ett varmt tack till alla som på olika sätt arbetat för att hålla den estlandssvenska kulturen vid liv och som bidragit till att föra ut kännedom om den och öka intresset för den bland yngre estlandssvenskar och den svenska allmänheten. Ett stort tack också till alla som skänkt gåvor eller bidrag till våra lotterier och vår verksamhet – och till er som deltagit i våra fester och sammankomster.

Resultaträkning 1993

Löner	66.281:—	Medlemsavgifter	483.472:75
Omkostnader	426.952:10	Finansiella intäkter	<u>42.926:36</u>
Avsättning till reserv			
50-årsminne	30.000:—		
Årets vinst	<u>3.166:01</u>		
	<u>Kronor 526.399:11</u>		<u>Kronor 526.399:11</u>

Balansräkning den 31 december 1993

Tillgångar		Skulder	
Kassa	1.500:—	Kortfristiga skulder	250.950:43
Bank	567.790:74	<u>Fonder och eget kapital</u>	
Obligationer	79.000:—	Hans & Lydia Pöhls	
Andelar i obligationsfond	100.000:—	minnesfond	80.000:—
Övriga kortfristiga		Reserv för 50-årsminne	100.000:—
tillgångar	<u>28.515:—</u>	Insamlade medel	342.689:30
	<u>Kronor 776.805:74</u>	Årets överskott	<u>3.166:01</u>
		<u>Kronor 776.805:74</u>	

Stockholm den 24 januari 1994

Sven Salin
ORDFÖRANDEBertil Björk
Olle Lindström
Margit Rosen NorlinHerbert Stahl
Linda Stahlman
Bertil Westerman

KULTURFÖRENINGEN SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

kallar härmed till

ÅRSMÖTE

Lördagen den 16 april 1994 kl 13.00 i Eesti Maja, Wallingatan 34, Stockholm.

UR PROGRAMMET:

Utvecklingen i Svensk - Estland.
Paschleps lantbruks- och folkhögskola
Nuckö kommunstyrelsens ordförande Ivar Rüütli berättar.

Glimtar ur SOV:s 50-åriga historia i Sverige.
Några fd ordförande berättar.

Ain Sarv tilldelas stipendium från SOV, Hans och Lydia Pöhls
minnesfond samt Riksföreningens Estlandsutskott.

"Vad vet vi om estlandssvensk musikalisk folklore?"
Ain Sarv berättar och musicerar.

Stadgeenliga årsmötesförhandlingar.
Kaffe med dopp till ett pris av 60:—

Hjärtligt välkommen, ta med dig årsberättelsen till mötet!

STYRELSEN

Georg Andreasson (Hinas) i Enhörna arbetar med att renskriva sin mormor Kristina Mickelsdotter Knutas' (f Mutas) minnen från början av 1900-talet. Utdrag ur detta material kommer säkert att ingå i svenskbybornas 70-års jubileumsskrift. Men det är på sin plats att ge ett litet smakprov här.

Marknadsresa

När de skulle åka till marknaden hade bonden kanske en ko eller en häst att sälja. Husmor hade nu stickat några par sockor som hon ville sälja. Några dagar före marknadsdagen slaktades en höna, som sedan kokades, och så bakades det piroger. Det var mat att ta med på resan, så att de slapp köpa mat på marknaden.

Kvällen före skulle vagnen göras färdig. Där kom också flera som skulle till marknaden, på så vis blev vagnen full. Alla djuren som skulle med, bands runt vagnen. Så kom var och en med en bunt hö och en säck agnar.

På morgonen medan det ännu var mörkt samlades alla. Det gällde nu att komma ut ur byn så tidigt som möjligt, så ingen kärring skulle komma och gå över vägen. För om de nu mötte en kärring, så kunde det betyda otur. När alla satt på vagnen, tog man nu av sina mössor och sade "Gud må komma till hjälp så det må gå lyckligt för oss!"

När de kom till marknaden och det kom någon intresserad spekulant som frågade vad hästen eller kon kostade, sade bonden priset. Då bjöd den intresserade bara hälften. Men se, bonden begärde alltid mer än vad kreaturet var värt, för han visste att han aldrig fick så mycket som han begärde. Nu började budgivningen och de slog ihop sina händer för varje rubel som bjöds. Så slog köparen sin hand i bondens för sista budet. Det blev tre eller fem rubel mer, men absolut inte mer — inte en kopek mer. Så gick köparen därifrån, men han gick inte så långt, för han trodde att då skulle bonden ropa honom tillbaka för eventuell affär. Om det nu inte blev så, utan köparen såg att det gick dit en ny spekulant som började att köpslå med bonden, då återvände den förste intressenten snabbt och bad bonden hålla ut handen. Bonden höll nu ut handen till den första intressenten, så slog köparen sin hand i bonden och sa: — Nu är hästen, eller kon eller vad det nu var, min!

Så fick bonden det pris han ville ha. Men nu blev den andre köparen för-

argad. Han undrade: — Vad kommer du hit och förstör mina affärer? — Ja, men jag var här först! sa då den som hade köpt kreaturet. Nu var grälet i full gång och man skällde varandra för dåre, svin och allt ont.

Det var inte alltid som det gick så bra med försäljningen. Ibland kunde det ta tre till fyra dagar innan det blev affär. Det kunde också hända att kreaturen blev osålda och då var det bara att köra hem med oförrättat ärende.

MEDDELANDEN:

Lyckad julfest

En välbesökt och mycket lyckad julfest hölls i Sättra kyrka söndagen den 5 december. Högmässan hölls av kyrkoherde Kjell Knutas från Skövde, assisterad av kyrkoherde Staffan Beijer från Roma. Under samkvämet i församlingsväningen berättade Jörgen Hedman om tillkomsten av den nya boken om Gammalsvenskby. Staffan Beijer visade därpå bilder från höstens resa till Ukraina. Ett mycket uppskattat inslag var Totte Hultmans musikgrupp, med bland andra Stig Norrman, som spelade folkmusik från Gammalsvenskby. Hillevi Törnkvist berättade om KMA:s verksamhet.

Jörgen Hedman, Anna-Lisa Johansson och Sture Lundkvist såg alla ut att trivas vid kaffebordet i Sättra. Foto: Johan Landman.

SVENSKBY SIDAN

KMA gav också i december ut en minnesskrift med titeln "Trons framsynthet". Hillevi Törnkvist har skrivit en artikel i denna skrift som behandlar KMA:s förhållande till svenskbyborna och Emil Hoas medverkar med en berättelse om ett barndomsminne. Boken kan beställas direkt från KMA, tel 08-665 94 60 vxl.

Kommande bok

Till sommaren hoppas Jörgen Hedman att i bokförlaget Hanseproduktions regi ge ut en omfattande släktförteckning över samtliga släkter från Gammalsvenskby. Boken ska illustreras med ett omfattande bildmaterial och författaren efterlyser nu släktfotografier från början av 1900-talet. Ni som vet med er att ni har sådana bilder i ert förvar — hör av er till Jörgen Hedman, adress: Tullingstrand 32B, 146 40 Tullinge. Bilder som lånas ut erhålles givetvis i retur efter användning.

Boken kommer även att innehålla källpublikationer som överste Sinelnikovs förteckning över de som utvandrade från Dagö i augusti 1781, en lista över de husbönder som greve Stenbock ville säga upp år 1779, ett utdrag ur hakerevisionen gällande Röicks år 1755 samt en förteckning över de i Röicks kvarblivna svenskarna år 1782.

Augusti 1994

Augusti -94 kommer att bli fylld av aktiviteter. Den första augusti infaller i år på en måndag. Denna dag anordnas Svenskbybornas dag som vanligt i Roma på Gotland. Gudstjänst klockan 10.00 och därefter samkväm i kyrkan på sedvanligt sätt.

Lördagen den 27 ägnas åt Estlands-svenskarnas dag på Skansen i Stockholm. Svenskbyborna medverkar givetvis också här. En arbetsgrupp planerar inför denna dag. Svenskbybornas representanter här är Nils Buskas (Ekerö) och Lisa Hoas (Stockholm). Upplysningar för svenskbybornas del kan lämnas av Lisa Hoas på telefon 08-652 77 94.

Inga Bergholtz (th) engagerade sig mycket för de estlandssvenska åldringarna. Här är hon på besök i Kustbohemmet på Ramsö i början av 60-talet. Hemmet existerade mellan åren 1946-69. Foto Ragnar Treiberg.

Inga Bergholtz 80

Den 21 mars fyllde Inga Bergholtz 80 år. Sedan mitten av 40-talet har hon varit engagerad för estlandssvenskarna och är alltså väl känd i våra kretsar.

Som kurator hos Kommittén för estlandssvenskarna fick hon under några år handlägga en mängd besvärliga ärenden och verkställa beslut ägnade att göra det lättare för våra gamla och sjuka, för krigsänkor med minderåriga barn och andra behövande. Inga reste

runt i landet till förläggningar och ålderdomshem, skaffade sig en klar bild av situationen och tog del av önskemål från "klienterna".

Det var självklart att Inga Bergholtz skulle bli en drivande kraft när det gällde att skaffa estlandssvenska åld-

ringar ett eget ålderdomshem och att hon också aktivt skulle arbeta i dess styrelse när Kustbohemmet väl var en realitet.

Som bekant fanns sedan mitten av 1930-talet det s. k. Estlandsutskottet av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. (Numera Riksföreningen Sverigekontakt). Estlandsutskottet existerar ännu denna dag och har också i Sverige varit av stor betydelse för estlandssvenska studerande och för estlandssvensk kultur. Även åt Estlandsutskottet och dess moderförening Stockholms lokalförening av Riksföreningen har Inga ägnat sina krafter, under många år som utskottets ordförande. Inga har aldrig tvekat att tillstyrka anslag till vår kulturella verksamhet — även till den som bedrivs i det nya, fria Estland.

Efter runöbornas ankomst till Sverige kom Inga Bergholtz att speciellt intressera sig för dessa våra landsmän, först som verksam ledamot i Runöutskottet, senare som medlem i Runöbornas förening. Hennes insatser för Runöfolket har varit mycket uppskattade.

Som en erkänsla för hennes uppoffrande arbete för estlandssvenskarna — för enskilda individer och för gruppen som helhet — har Inga utsetts till hedersledamot i Svenska Odlingens Vänner.

Inga Bergholtz har naturligtvis un-

Östersjöeskader till minnesdagarna i Nuckö och Rickul

Hembygdsföreningen arrangerar segel- och motorbåtseskader till Derham och Hapsal inför minnesdagarna.

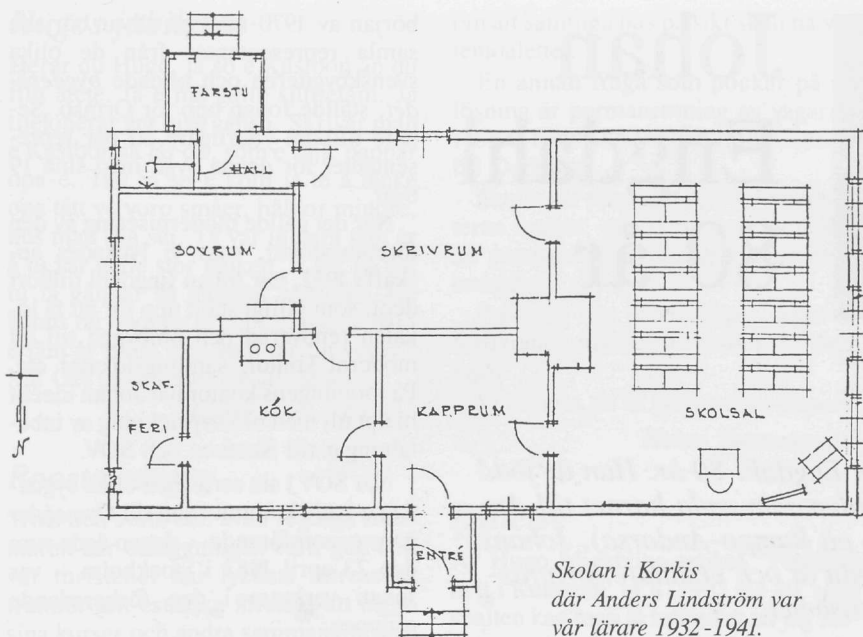
Samling sker i Mariehamn på kvällen den 19 juni. Avsegling på morgonen den 20 juni.

Eskadern seglar via Hangö. Vi beräknar segla in i Derham den 22 juni. Eskadern leds av Rein Westerbush Norberg, s/y Yemaya.

För anmälan och vidare information ring Bertil Nyman, tel: 08/580 37049

Skolan i Korkis
där Anders Lindström var
vår lärare 1932-1941.

Lembit Pella

Så minns vi Anders Lindström

Det var i Korkis år 1932. Hösten var i annalkande och skolorna skulle snart börja, men den svenska privatskolan i byn hade ingen lärare.

En ensam ung man, bärande på en liten packning, stannar till framför vårt hus och frågar på något bruten estniska "Är det här vägen till skolhuset"? Jag kan inte minnas om han talade om, vem han var och vart han ville. Jag och min bror Hugo gick fram och talade om att visst går vägen fram till skolan, och det är mindre än en kilometer dit.

Ja, denna man var Anders Lind-

ström från Ormsö och som blev Korkis nye lärare och skolföreståndare i hela nio år fram till den olycksaliga mobiliseringsen juli 1941.

Anders gifte sig och bildade familj. Han blev mycket omtyckt av Korkisborna. Anders var inte enbart en bra lärare och fin människa, han var också en folkbildare. Byn fick nytt liv med Anders. Kulturlivet kom igång: det bildades folkdanslag och sångkör. Idrottandet tog fart; tre volleybollplaner anlades, friidrott utövades, en brottningsmatta tillverkades.

Anders själv deltog ofta i barnens lekar såväl i skogen som i brännboll. Svenskhetens bevarande tog fastare former; skolbiblioteket förnyades, kontakt etablerades med en vänortsskola i Stockholm (Mälärhöjden), brevväxling och vänskapsband stimulerades.

Den beryktade "burken" infördes; dvs att när elever från och med årskurs 4 talade estniska med varandra riskerade de en extra kvarsittartimme – vad man sen gjorde under denna extra timme, det bestämde den gode Anders.

Undervisningen som Anders drev var högklassig. Det har sedermera visat sig att den var mera av realskolekompetens, bortsett från språken, än en 6-årig folkskoleexamen. Detta vågar jag påstå av följande skäl: Flera av Anders elever som upp till 20 år efter att ha slutat folkskolan i Korkis och sökte och kom in på högre utbildning i Sverige, där kraven var lägst realskoleexamen klarade utbildningen med bravur.

Tack Anders för vad du betydde för Korkis och vad du gav "Korkisungdomarna". Du hjälpte till att Korkis fick sin plats på världskartan.

der sitt långa liv haft annat att ägna sig åt än estlandssvenska angelägenheter. I årtionden var hon sjukhuskurator med allt vad detta innebär av engagemang för hjälpbehövande. Följde lugn och vila med pensioneringen? Ingalunda. Under alla år som följt har hon fortsatt sin filantropiska verksamhet och ägnat sin aldrig sinande energi åt Adolf Fredriks församling, under många år också som ordförande i kyrkorådet.

Via Kustbon vill vi estlandssvenskar framföra vårt varma tack till Inga för allt vad hon utträttat för vår folkgrupps anpassning i förfädrens land och för vad hon gjort och alltjämt gör för att bevara "det estlandssvenska kulturarvet".

Den unga 80-åringen med sitt ljusa lynne, sin positiva livssyn, sin tapperhet och medmänsklighet tillönskas allt gott för kommande år!

Elmar Nyman

Estlandssvenska tematräffar

om vår historia och vår kultur kommer att anordnas i SOV:s lokaler under den kommande hösten.

Mera information i nästa nummer av Kustbon.

Arkivgruppen

Medlemsavgiften 1994

Årsmötet 1993 beslutade att medlemsavgiften för år 1994 skulle vara 100 kr. Av förbiseende kom dock 75 kr att kvarstå vid tryckningen av inbetalningskortet.

Vi ber nu dem som inte observerat felet och sålunda betalat in 75 kr att inbetala ytterligare 25 kr till SOV, postgirokonto 35 13 11-6.

Vi ber om överseende för felet och det besvär vi vållar Er!

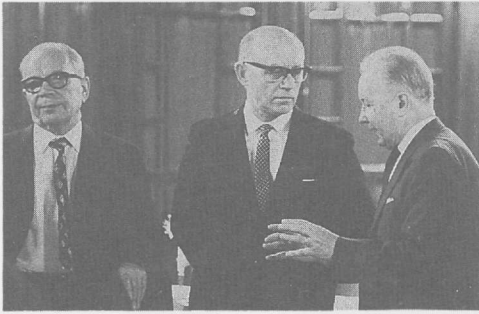
Inkvartering på Ormsö

Om det är några som planerar att åka till Ormsö sommaren 1994 och vill bo privat kan jag ta emot 4-5 personer (frukost serveras).

Kontakta mig per brev eller telefon 0093272-479 2347.

Jonne Berggren
Hullo
Vormsi
Läänemaa
Estland

Även
Valvi Sarepuu
kan ta emot
anmälan.

Från SOV:s höstfest på Margaretaskolan år 1972. Johan Engdahl stående vid bordet, flankerad av t. v. Alf Heldring och t. h. Hugo Mickelin.

Johan Engdahl 80 år

På själva 1:a maj i år fyller Johan Engdahl 80 år. Han är född på Ormsö i byn Hullo på Pearsgården som enda barnet till Anders och Katarina (född Engström på Rumpo-Andorsa). Johans farfar Johan var känd som hjälpreda åt och ersättare för prästen, när så behövdes i församlingsarbetet.

Dagens 80-åring var förutseende nog (och hans föräldrar) att efter avslutad skolgång ta ett extra år i den estniska skolan i Hullo. Om inte tidigare, så åtminstone här i Sverige, har hans kunskaper i estniska kommit till praktisk användning genom det behov de "icke kunniga" haft när det gäller resor eller egendomsåterfående i den forna hembygden.

Johan Engdahl var fiskare vid sidan av jordbruksarbetet på hemmagården. Hans kvickhet och vakenhet gjorde, att han togs i anspråk på kommunalhuset då kontorsmedarbetare erfordrades. Det blev hans räddning från mobilise-

ringståget till Sovjet 1941. Johan är mycket musikalisk och var med i sångkörerna på Ormsö.

Tillsammans med några andra fiskebåtar från Ormsö med människolast ombord nådde Engdahls båt Sveriges strand i början av juni 1943. I "fiske-lasten" utom hustru Gertrud och den fyraårige sone John Ivar var "inpackade" makarna Lars och Maria Broman – välkända i SOV-sammanhang – Agneta Wallin, syster till den lika välkände Johan Wallin samt Egil Lindkvist, brorson till den inom SOV i Estland aktive majoren Anders Lindkvist.

När SOV inom sin organisation i

början av 1970-talet på allvar började samla representanter från de olika svenskbygderna och bildade *bygderådet*, ställde Johan upp för Ormsö. Senare tillkom ytterligare ett par representanter för denna bygd med sina 19 byar.

När det gällde modernisering av den föreningslokal, som vi lyckades anskaffa 1972, har Johan Engdahl tillhört dem, som villigt ställt upp för att få lokalen renoverad och ombyggd till ett modernt kontor, samlingslokaler etc. På föreningens kontor har Johan ideellt hjälpt till med bl a avprickning av inbetalningar till Kustbon och SOV.

När SOV i sin serie med olika byggedagar hade kommit fram till Ormsödagens genomförande – dagen ägde rum den 23 april 1983 i Stockholm – var Johan verksam i den förberedande gruppen.

Vi vet att Johan och Gertrud bebor ett eget hus i Spånga och har sommarställe i Stavnäs på Värmdölandet. Under sitt yrkesverksamma liv efter hitkomsten har Johan mestadels arbetat inom tillverkningsindustrin, först som montör, därefter som verkmästare och de senare åren som inköpare.

Redan den 17 juni 1988 passerade makarna Johan och Gertrud (född Nyblom från Rälby) sin guldbrylllopsdag och är på god väg mot diamantbrylllopet.

Kustbon, SOV och kamrater från då och nu utropar ett fortsatt *leve* för jubilaren Johan Engdahl.

Hugo och Thomas

MOSTLASLAE

(Ormsömål)

Vintortin kom mostlaslae
kerande mä hlea från Dae.
Kälgana ho brokat särkiar,
borrater som somarbärkiar.

Gu lagd kätt e bondas grita,
man än dail fäll opa plita.
Stamfar'n te mostlashläkte
fick såss fe från han Allsmäkte.

Änna kallast baskasbotar,
å han känd te all hlas sotar.
Ute stalle knusta Skia,
hån var traitt å lo opa sia.

Mostlasn gick ätt påtilla
å hällt opp, man Lars gick milla:
"Mares olhtann ska bedevas,
nära tilkar te behevas".

Lars hav sålo svårt mä svämnen
å var likratan ätt brämnen.
Han visst, huss ain káin ska vrias
å huss gose mä ska flias.

Fålk keft täckat ätt ni skua,
silkesbänder ätt ong frua.
Båskan staiv änt opp e båse.
Piana ha no vild spä se.

Mostlasn gav nu tom flaska
ätt pi-Kärste ute basta:
"Ges har se te slut ferbarma,
påtilla gär senge varma".

Ain sak fattast: kristna språke!
Mostlase fersekt no bråk e,
man vårt fålk kond änt ferstå dām.
Såss fick mostlasmor änt spä dām.

Sven Ahlström

Hugos jubileum

Herar du Hugo, ja so e Kustbon än du fillt åtete. Ja e mä gälle sjuttefäm. Ja tilefonerar änt hisa gänga. Skrivar man e Kustbon så får du, som e sajs, pappar opa-e. Tätt ja so-e kom ja te å tänke opa tätt ve voro småer, häldor mindre, hus man ska saj. Tå var ja bara fäm år å tu var gälle stor påjken, ti år. Tå var tu få gångar så gamlan som me. He känns rät ondolet te tänke, än e nu bara e fäm år milla åss. Hått tar tin vegen? Må Ges gäva mång år ått de än.

Rälbe Miras Herman

Roosta stugby

Trots den svala och även regniga sommaren har beläggningen varit god och vår turistchef har lyckats intressera framför allt estniska företag, att lägga sina kurser och andra sammankomster till Roosta, under hösten och vintern.

Ritnings- och planeringsarbete pågår för byggande av en ny bastu i restaurangbyggnadens källarplan, där outnyttjade utrymmen finns. Den nya bastun skall få en mindre bassäng, bubbelpool mm, för att tillfredsställa dagens krav. Målet är att anläggningen skall vara färdig till sommaren -94.

Någon utökning av stugantalet är inte aktuell. Däremot är vi angelägna

om att samtliga hus på sikt skall ha vattentoiletter.

En annan fråga som pockar på sin lösning är permanentning av vägarna, i första hand stora vägen från Rickulån till Derhamn.

Skulle vår påtryckning på myndigheterna lyckas, ger detta oss möjlighet att permanenta våra egna vägar inom området.

Priserna har stigit något, men är fortfarande mycket moderata. Frukost ingår.

Vi hoppas att ni gästar oss i Roosta.

Heino Tammermann

Rättelse

Av Hugo Mickelins artikel "Familjenytt i Kustbon" nr 4/1993 sid 40, sista spalten kan man få intrycket att jag slutade att handha expeditionen och familjesidobevakningen i och med decembernumret 1976. Så var inte fallet. Jag fortsatte med detta arbete även sedan expeditionen flyttat till Vikingagatan 25 och ända till mitten av år 1979, då jag slutade min anställning. Vad gäller distributionen av Kustbon åren 1976-1979 var det bara jag och Alf Heldring som utförde detta arbete. Rätt skall vara rätt.

Maria Broman

Ett tack till Sverige

Som ett tack till svenska folket och som en påminnelse om händelserna för femtio år sedan, vilka förde över 30.000 människor från Estland till Sverige, har De Estniska Organisationernas Kongress framfört ett förslag att resa en minnessten i Sverige.

Närmare detaljer härom framgår av bifogat utprop, som den estniska kommittén "50 år i Sverige" utarbetat. Inskriptionen på stenen är ännu inte fastställd men skall — liksom grundtanken i hela projektet — utmynna i ett tack till Sverige och dess folk.

SOV stöder förslaget och kommer att medverka vid utformningen av texten.

I samband med planeringen har följande uttryck myntats: "Ett halvt öre om dagen för de femtio åren, är det för mycket att be om? Frågan ställes till Dig och hela Din familj".

SOV och "Estlandssvenska 50-årskommittén" stödjer sålunda förslaget om en minnessten. Idén kan bara förverkligas genom frivilliga bidrag från ester och estlandssvenskar. De olika estlandssvenska hembygdsföreningarna har även ställt sig positiva härtill.

Thomas Lorentz

För "Estlandssvenska 50-årskommittén"

Deltidstjänst

Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner (SOV) söker för tjänstgöring på föreningens expedition, Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm, en person med intresse för föreningsarbete.

Befattningen är en deltidstjänst med 24 timmar per vecka, förlagd till måndag-torsdag, och består i skötsel av föreningens och tidskriften Kustbons register (manuellt och på hemdator), försäljning av föreningens tryckalster och därmed sammanhängande kassa- och bokföringsarbete samt övriga på ett litet kontor förekommande arbetsuppgifter.

Ev. intresse anmäles skriftligen till SOV, adress enligt ovan. Upplysningar om tjänsten lämnas av Bertil Westerman, tel. 08-94 50 20 eller Margit Rosen Norlin, tel. 08-717 59 04.

SOV:s STYRELSE

Estlands Gotland.

EN UPPELVELSERIK 2-DAGARS KRYSSNING MED
M/S BALTIC STAR TILL ETT NYTT
INTRESSANT RESMÅL, SAAREMAA/ÖSEL I ESTLAND.

Stockholm-Ösel
från 495:-.

AVGÅNG TISDAGAR OCH LÖRDAGAR.

ÅNEDIN
LINJEN

VASAGATAN 4 • STOCKHOLM
TEL 08-24 79 85

Th: Hemma på Mickasgården (Vesterby), Roslep, den 25 april 1993. Övriga på bilden är medlemmar av den familj som f.n. bor på gården. Nedan: Edvin Vesterby och Lennart Meri i Derhamn.

Med president Meri i svenskbygden

Min bror Albert och jag fick kontakt med Lennart Meri och hans mor, född Engman från Bergsby i Rickul, redan år 1983. Fru Meri blev sedermera påkörd och dödad av en buss i Tallinn (olyckan var förmodligen arrangerad).

Min kontakt med Lennart Meri har under åren varit mer eller mindre kon-

tinuerlig, vilket resulterade i att vi söndagen den 25 april förra året gemensamt gjorde en rundresa i svenskbygden.

Vi intog lunch i Roosta Camping och besökte även mitt föräldrahem, där jag nu håller på att bygga till och renovera huset.

Edvin Vesterby

Flykting eller repatrierad hemvändare

Estlandssvenskarna var inte flyktingar. Vi kom för att återvända till vårt hemland Sverige. Målsättningen var att så snart som möjligt bli integrerade i det svenska samhället. Detta har då och då framhållits av estlandssvenska företrädare. Inför 50-årsminnet av hitkomsten har det åter aktualiserats i några sammanhang.

Jag skall be att få opponera mig mot denna ensidiga — och därmed felaktiga — framställning. Mina föräldrar var fast rotade i sin hembygd. I hela sitt tidigare liv därstädes hade de aldrig umgåtts med tanken att Sverige var deras rätta hemland, som de längtade efter att få återvända till. Själv var jag barn och var väl inte alldeles klar över framtiden. Jag kan inte minnas att jag fantiserade över en framtid i Sverige. Avfärden upplevdes som ett smärtsamt men oundvikligt uppbrott, med förhoppning om dess tillfälliga varaktighet. Den första tiden i Sverige bar de flesta av flyktingtillvarons kännetecken. Ett påtagligt sådant var saknaden efter hembygden. Fanns det någon målsättning vid den tiden, låg den inskrädd i tanken att en dag kunna återvända. Kanske dog denna till slut i resignation inför det omöjliga. Men då var det redan en bit in på femtiotalet.

Alltså borde jag och min familj från Rågö inte höra till estlandssvenskarna.

Var vi då ensamma avvikare? Jag tror det inte. Jag tror mig hos estlandssvenskar ha mött skilda inställningar till uppbrottet och hitkomsten. Somliga är otvivelaktigt övertygade "Hem till Sverige-vändare", allt annat har de avfärdat. Men hos andra kunde man länge skönja, att de stod med ena benet kvar i hembygden.

"Så länge ön syntes vinkade man och sjöng — Farväl, farväl förtjusande ö, vi komma ej mer igen — ljöd sängen från rörda stämmor. Detta hade Elin inte tänkt sig. Hon ville komma tillbaka. Denna resa var för henne inte ett definitivt avskedstagande från allt det kära."

Jag har hämtat detta citat ur boken "Estlandssvenskar minns", sid. 41, för att det står min egen upplevelse nära. Och även i andra estlandssvenska

skildringar möter man ofta en stark bindning till den hembygd man lämnat. Kanske säger det något om att "hem till Sverige" inte så alldeles självklart var det hägrande målet för alla, om det givits något val att räkna med.

Och nu 50 år senare! Estlandssvenskarna ligger väl framme när det gäller att återknyta kontakten med den forna hembygden. Och hur skall man tolka alla rubriker som "Hemresan", "Hemkomsten", osv. som blommar upp i Kustbon, om det nu var så, att man en gång kom "hem till Sverige" med målet att skyndsamt och definitivt integreras? Skall det avfärdas som nostalgiskt nonsens, det som står under rubrikerna?

Förvisso var aktionen att föra estlandssvenskarna ur landet vidtagen såsom en slutgiltig repatriering till Sverige. De som aktivt engagerade sig och arbetade med detta, gjorde det utifrån den målsättningen. Och förvisso rådde det bland estlandssvenskarna en upphaussad stämning av "hem till Sverige" efter intrånget av sovjetiska militärbaser i det estlandssvenska området. (Också balttyskarnas "umsiedlung" inspirerade.) En stämning som sedan förstärktes vartefter bygden successivt tömdes på ungt folk. Men unga män flydde först och främst för att inte hamna i krigstjänst (även om det gick att förena med andra mål).

Skall vi vara tacksamma över att vi fick komma till Sverige? Svaret måste

vara ett ja, för alternativet i den då rådande situationen var rent av förfärligt, såsom också senare har bekräftats till 100 procent. Men skall vi också vara tacksamma för att världshändelserna gav en välmotiverad skjuts till att livet i våra forna hembygder ändades? Skall vi fröjdas över detta?

Och i vilken grad går det att tala om estlandssvenskar som flyktingar? Med detta inlägg ser jag fram emot en debatt på Kustbons sidor. Det lär inte saknas åsikter.

Arnold Lindgren

Republiken Estlands 76-årsdag

firades söndagen 20 februari 1994 i Stockholms konserthus (den rätta dagen är 24 febr).

Högtidstalare var estniska ambassadören MARGUS LAIDRE i Stockholm och svenske ambassadören LARS GRUNDBERG i Tallinn. I det musikaliska avsnittet uppträdde tre musicerande ungdomar från Estland som fn arbetar i Helsingfors samt en sångkör "Solare" från staden Rakvere i Estland. Traditionsenligt uppträdde även Stockholms estniska körer.

Hugo Mickelin

Ormsö minnesdagar 1994

I dagarna har alla de som sökt att återfå mark eller egendom på Ormsö fått ett brev med information, dels om läget i markfrågan, dels om programmet för Ormsö minnesdagar 1994 den 29 - 31 juli och praktiska arrangemang i samband därmed - resor, inkvartering m.m.

Ar Du intresserad - ta kontakt med den i bekantskapskretsen eller släkten som Du vet har lämnat in ansökan.

Ormsö Hembygdsförening

Uno Schultz

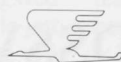
auktoriserad translator
fil kand

Översättningar från
svenska till estniska
av olika handlingar mm
Andra språkkombinationer:
engelska/ryska/finska-
estniska.

Har tystnadsplikt.

*

Flogstavägen 65D, 752 63 Uppsala
018-46 26 02.

Nordisk Cedok resebureau AB

VÄLKOMMEN ATT BESTÄLLA ERA RESOR TILL ESTLAND VIA OSS!

**Vi kan förmedla resor med ESTLINE liksom med flyg/
ESTONIAN AIR, FINNAIR och SAS.**

VI KAN HJÄLPA ER MED ROOSTA SEMESTERBY, eller hotellen i HAAPSALU, inkvartering på ORMSÖ, DAGÖ och ÖSEL liksom många andra hotell i Tallinn och i andra städer.

Hos oss kan Du köpa resan för Dig själv och familjen eller för en hel grupp! Vi kan "skräddarsy det mesta".

Vi samarbetar med VIVE KARI i Haapsalu och på Ormsö genom hennes resebyrå HAAPSALU INTERNATIONAL TRAVEL SERVICE (H.I.T.S.) men Ni kan även göra Era inkvarterings- och andra arrangemang direkt hos dem, fax/tel 009372-47-44335 eller på kontoret på TAMMIKU hotell 009372-47-56773.

"PÄEVA PENSIONAT" öppnas i Haapsalu till sommaren, ett trevligt ställe i Gamla Stan vid havet.

NORDISK CEDOK RESEBUREAU AB

VD Margita Åberg-Palosvirta med personal.

telefon 08-678 04 40 telefax 08-678 77 17

BIBLIOTEKSGATAN 26, (mellan Stureplan och Biblioteket)
STOCKHOLM

Roosta stugby

Välkommen att boka via våra resebyråer

Nordisk Reseservice

Engelbrektsgratan 18
Telefon 08-791 50 55
Box 26030, 100 41 Stockholm

Nordisk Cedoc

Biblioteksgatan 26
Telefon 08-678 04 40
Box 1412, 111 84 Stockholm.

Ni kan även kontakta Roosta stugby direkt och beställa er vistelse.

Adressen är:

Roosta Puhkoküla, Tuksi, Läänemaa, EE 3174, Estland.
Telefon 009372-4797238 eller 009372-4757665. Fax: 009372- 4757875.

Hjärtligt välkomna!
Heino Tammerman

ESTLANDSSVENSKT SEMINARIUM

Under rubriken

Historisk forskning om Estlands svenskar
hålls det estlandssvenska minnesårets första seminarium

Onsdagen den 4 maj 1994 kl. 15.00

på Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet,
Norr tullsgatan 2, Stockholm. T-bana Odenplan.

Några talare ger korta presentationer av sitt arbete. Mellan
presentationerna finns utrymme för frågor och diskussion.

Kortare förberedda inlägg välkomnas.

Medverkande: Jörgen Hedman, Torkel Jansson m. fl.

Kaffe serveras i anslutning till seminariet.

Göran Hoppe

Några svibyungdomar på berget pingstagen 1932. Titta på flickornas ormsödräkter, som numera är "magasinerade". Foto: Anders Massalin.

INBJUDAN

och kallelse till

SVIBYBORNAS STORTRÄFF

den femte i Sverige Lördagen den 9 april 1994 kl 12.30.

Plats Eesti Maja, Wallingatan 34 i Stockholm.

(Buss 47 till hpl Wallingatan. Annars T-bana till Centralen. Gå Vasagatan till Norra Bantorget. Wallingatan ligger bakom LO-borgen.)

INOM RAMEN AV DEN FESTLIGA SAMVARON har vi genomgång och godtagande av stadgar för Sviby byalag. Information om dagsläget i Estland och på Ormsö. Musik, sång och lotteri.

RESTAURANGCHEFEN ERKKI med personal serverar en varmrätt, sallad, bröd, smör, lättöl/mineralvatten och kaffe för det vänskapliga priset av 120 kronor. Ev starkare drycker får beställas privat.

ANMÄLAN senast den 5 april till: Algot Slät på tel 08-711 88 42 eller Birger Appelblom 08-560 301 11 eller Hugo Mickelin 08-91 08 11.

INFORMERA DIN UMGÄNGESKRETS. Påverka dem även att prenumerera på Kustbon. Det är inte minst viktigt i år när det gäller att vara informerad om alla estlandssvenska aktiviteter under Minnesåret 1994.

Enligt uppdrag, Hugo Mickelin

Årsmöte

SONG

(Svenska Odlingens Nya Generation)

har årsmöte

söndagen den 17 april kl 13.00.

Program:

Årsmötesförhandlingar
Sven Salin (ordf i SOV) berättar
om Minnesåret.

Videofilm från SONG:s resa i
svenskbygderna i juli visat
(1 tim 15 min).

Kaffe med dopp
till självkostnadspris.

Plats: Vikingagatan 25

Välkomna!

Lystring!

Vi efterlyser barn som kan
spela instrument eller sjunga på
vårt 10-årsjubileum,
som vi firar den 4 juni i
Kungsängens hembygdsgård.

Kom så vi får höra dig.

Styrelsen i SONG

Anmälan senast 20 maj till Lena

Enggrön Söderlind.

Per Håkans gränd 8, 761 30 Norrtälje.

Tel 0176- 133 46

Gruppresor till Rickul och Nuckö

Än finns det platser kvar för er som
vill bo i Rickul och Nuckö under årets
midsommarhögtidligheter.

Avresa 20/6. Hemresa 27/6.

Inkvartering i Bergsby och i Birkas
internatskola. Även resor till Bergsby
övriga veckor är dags att boka nu.

Plats finns v 23-24 samt 26-31.

För anmälan och info ring

Agnes Callenmark 08-720 75 01.

Rickulresor

Svenska Odlingens Nya Generation (SONG) 10 års jubilerar 1994

Mitt i all yra kring estlandssvenskarnas minnesår passar "ungdomsföreningen" SONG på att fylla 10 år. Föreningen bildades av oss som är ättlingar till en estlandssvensk och som är födda i Sverige. Vi har ett äkta intresse för vårt ursprung och arbetar med olika uppdrag för att föra traditionerna och kulturarvet vidare till våra barn – den tredje generationen. Vi är också måna om att kunna förklara för våra bekanta vad som menas med en estlandssvensk. Det har blivit särskilt angeläget nu när allmänheten visar ett yrva-ket intresse för Estland.

Våra träffar är inte så många under året, men desto mer välbesökta. Vi har skaffat oss egna traditioner. Vi inleder

året med julgransplundring i Rågsved där alla generationer får tillfälle att träffas och julbocken är ett måste. På hösten är det Temadag i Kungsängen. På temadagarna ägnar vi oss åt att ta tillvara de äldres kunskap. Vi har då fått möjlighet att lära oss hantverk och vi har under de senaste åren låtit Runö, Nargö, Rågö osv ansvara för varsin temadag.

Bland våra övriga aktiviteter märks en dialektkurs, släktforskning, författartäff, Öppet hus på Vikingagatan i advent och även ett par gemensamma museibesök. Dessutom startade vi en SONG-kör förra året.

Nu inför SOV:s minnesår sitter vi med i kommittén för de olika aktiviteterna. På Skansen den 27 augusti kommer ni att få lyssna till SONG-kören och vi kommer även stå för en del "barnligheter" vid Bollnästorget dvs

lekar med ursprung i våra föräldrars hembygd.

Den 10 december arrangerar vi tillsammans med SOV en stor familjefest. Vi har bokat Spegelsalen på Grand Hotel för att många skall få plats. Det skall bli julmat, julsånger och julbock, föredrag, lekar, lotterier och mycket "jutt". Gör som så många mor- och farföräldrar – ta med dig barnbarnen och helst även barnen och kom. Notera datum i din almanacka.

Välkomna även till Kungsängens hembygdsgård lördagen den 4 juni. Då har vi tänkt ha vårt 10-årskalas. Födelsedagskalaset blir alltså årets temadag. Vi bjuder på musik, lekar och tillbakablickar i föreningens historia. Vi lottar ut minst 10 av våra populära hemstickade barnmössor osv. Naturligtvis bjuder vi på tårta. *Monica Ahlström*

Den tredje i ordningen som ordförande i SONG dvs Svenska Odlingens Nya Generation bildad 1984

Fira 10-årsjubileum med SONG

I år samlas vi på
Kungsängens hembygdsgård
lördagen den 4 juni
kl 12.00-15.00
för att med musik, lekar och
tillbakablickar
fira föreningens födelse.

*

Lotteri med bl a våra populära
handstickade barnmössor.
Kaffe/saft med tårta bjuder vi på.
Varmkorv med bröd säljer vi till
självkostnadspris.

*

Välkomna!

RICKUL HERRGÅRD

HOVE

samt medicinfabrikens
semesteranläggning i
Ölbäcken/Roosta kan vardera
härbärgera ett 20-tal gäster åt
gången i sommar.
Tre mål mat om dagen
serveras på båda ställena.

Ethel Westerberg,
Norrbys ombud,
svarar på frågor.
Ring 08-540 608 08.

Med anledning av minnesåret

NARGÖ- BOR

Välkomna till Tallinn
och Nargö 22-24 juni 1994

Program:

Onsdagen den 22 juni kl 17.00
Samling i Pirita Restaurang utanför Tallinn.

Torsdagen den 23 juni
Utflykt med båt till Nargö. Tid och plats meddelas senare.
Midsommareld tänds på Nargö strand. Möjlighet till enklare
övernattningsfinns.

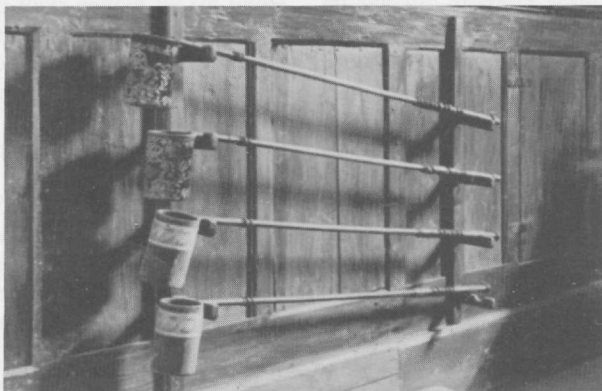
Fredagen den 24 juni kl 16.00
Besök på svenska delen av kyrkogården på Rahumäe utanför
Tallinn.

För vidare information skriv eller ring till:

Kristina Rosen
Köpenhamngatan 42
752 64 Uppsala
Tel 018-50 08 46

Margit Rosen Norlin
Riggvägen 2
133 44 Saltsjöbaden
Tel 08-717 59 04

Låt oss hjälpas åt att restaurera S:t Mikael kyrkan i Tallinn!

Vi vädjar till alla att ekonomiskt bidra till restaureringen. Kyrkan tillhör svenska församlingen i Tallinn och är även en viktig samlingsplats för i Estland temporärt bosatta rikssvenskar och finlands-svenskar, för skandinaviska sjömän och tillfälliga gäster från Sverige och övriga Norden. Du blir medlem i stödföreningen genom att sätta in 150:- (årsavgift) eller 1.500 kronor så blir du ständig medlem. Även andra belopp och gåvor är välkomna.

STIFTELSEN FÖR
S:T MIKAELS I TALLINN KYRKOFOND
Postgiro 649 27 05-6.

LITET BIDRAG ÄR OCKSÅ VÄLKOMMET!

Ett fint alternativ till blommor är en penninggåva till vår kulturförening. Ansvar för att rädda och bevara estlandssvenskarnas arv åt nya släktled, undan glömskan, är ett arbete som inte får avstanna. Angående donationer eller testamenten kontakta Sven Salin, Bertil Westerman eller Elmar Nyman.

SOV:s postgiro 35 13 11-6

ÅRSSTÄMMA med FÖRENINGEN S:T MIKAELS KYRKAS I TALLINN (REVAL) VÄNNER

Torsdagen den 19 maj 1994 kl 18.00 i Skönstavigssalen, Församlingshemmet, Stora Sköndal (bredvid Stora Sköndals kyrka).

Färdväg: Från Stockholms city med tunnelbana 18 till Hökarängen. Därefter buss 182 till hållplatsen Stora Sköndal (andra hållplatsen efter Sköndals Centrum). Gå mellan grindstolparna in till stiftelsen Stora Sköndals område och fortsätt gatan rakt fram tills kyrkan skymtar i backen till höger.

Välkomna till denna föreningens första årsstämma!

STIFTELSEN S:T MIKAELS I TALLINN KYRKOFOND

Ormsöbor!

OHF
(Ormsö hembygdsförening)
har årsmöte
och information
i Rågsveds Folkets Hus
söndagen den 17 april 1994
kl 12.00-17.00

*

Kaffe serveras.

*

Alla välkomna!

STYRELSEN

SONG- KÖREN

*välkomnar
fler som vill sjunga!*

*

Ring vår körledare
Helle Lemmik 08-26 88 23
eller
Lena Enggrön-Söderlind
0176-133 46

*

SVENSKA ODLINGENS
NYA GENERATION (SONG)

Tack!

Härmed ett hjärtligt tack till alla er som sänt medlemsavgifter och bidrag till S:t Mikael i Tallinn kyrkofond.

Per februari månad har till fonden inbetalats drygt 90.000:-, som kommer att användas på bästa sätt för hjälp med restaureringen av kyrkan. Ytterligare bidrag mottages tacksamt till fondens pg nr 649 27 05-6.

S:T MIKAELS I TALLINN KYRKOFOND
Styrelsen

FORTS FR S 5.

DEN SISTA VÄCKELSEN...

enligt uppgift stannade kvar efter hans död.

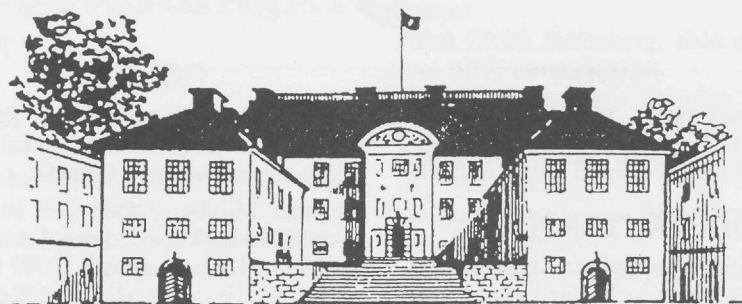
Även Mathias Matssons son Daniel blev en frikyrkopredikant.

Albert Bertelson fortsatte så länge han levde att hålla bönenmöten på Nargö.

Kristjan Vikman slutligen, var född i Nuckö och hade gift sig med nargöflickan Wilhelmina Holm. Hans son Emil Wikman har i KUSTBONS oktobernummer 1961 under titeln "EN ÖDESMÄTTAD HÖSTNATT" beskrivit hur fadern, som var fisktransportör, under hösten 1905 i hemlighet förde över en spion till Finland och av denne belönades med det väl tilltagna arvodet av 100 rubel. 12 år senare, efter Oktoberrevolutionen i Ryssland, kunde han i tidningarna se, att den man vars liv han med all sannolikhet räddat, var en av de stora ledarna i det nya Ryssland.

Allt tyder på, att den hemlighetsfulla passageraren kan ha varit självaste Lenin, som år 1903 hade grundat kommunistpartiet. Och då kan man verkligen ifrågasätta om det kunde ha varit så, att världshistorien hade fått en annan gång, om gendarmerna — som denna ödesdigra natt i Revels hamn under två timmar hade genomskött Kristjans båt och t.o.m. vattnet under denna — hade funnit främlingen mellan den fastspikade garneringen i lastrummet.

Om inte Kristjan Wikman hade handlat så impulsivt, kanske världen hade besparats sju decennier av felaktig, misslyckad ideologi. Det är i sig själv en hisnande tanke, att en ung nargöbo en mörk höstnatt höll Rysslands och världens framtid i sina händer...

HÖBRING SKOLTRÄFF

*Ny skolträff lördagen den 7 maj kl 13.00
på Karlbergs slott.*

Samling mellan kl 12.30-13.00, ingång stora slottstrappan.

Färdvägar:

Pendeltåg till Karlbergs station, därefter vänster-vänster ned för backen genom tunneln.

Tunnelbana till Sankt Eriksplan, Rörstrandsgatan ned genom tunneln.

Med bil söderifrån, Essingeleden - Solna - Karlberg

Med bil norrifrån, E4:an in genom tunneln, avfart Centrum, Södermalm - Huvudsta, Postterminalen - Karlberg.

Obs Ingen infart till Karlberg från Klarastrandsleden.

Lunch kommer att serveras till ett pris av 125:-. Anmälan skall vara skriftlig med för- och efternamn, bynamn och nuvarande adress i Sverige. Ange också vilket år ni började skolan.

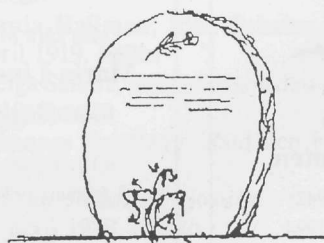
Anmälan skall vara mig tillhanda senast den 15 april. Skriv till Ingvald Luks, Krikonstigen 40, 196 32 Kungsängen. För eventuella förfrågningar ring 08-581 730 07. Efteranmälningar kan ej ske, eftersom mat beställs utifrån.

Fotoinsamling

SOV:S FOTOARKIV är relativt välförsett med foton från de gamla hembygderna och från våra större årliga sammankomster här i Sverige. Däremot är vi så gott som i total avsaknad av foton från estlands-svenskarnas liv hemmavid och på arbetsplatserna under den första tiden i Sverige. Under minnesåret är det angeläget att kunna göra denna dokumentation, varför vi nu vill be var och en att till SOV, Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm, snarast insända eller inlämna så många fotografier av detta slag som möjligt.

Med ett varmt tack i förväg!

SOV:S ARKIVGRUPP
OCH KUSTBONS REDAKTION

*Stenhuggeriet i innerstan
- allt i natursten.*

*Lager av polerad natursten i granit
"munakivi" från Estland.*

**Gravvårdar, bänkskivor,
trädgårdssten mm**

Välkomna

Södermalms
STEN
Aktiebolag

THOMAS RAUDSEPP

TEGELVIKSGATAN 19-23, 116 41 STOCKHOLM · TEL 08-702 20 10. FAX 08-702 05 11.

FAMILJENYTT

FÖDDA

Rebeckas syster, vår DOTTER. Rut Hård af Segerstad och Svante Lagman. Linköping KK den 23 februari 1994.

DIAMANTBRÖLLOP

60 års bröllopsdag firar Anders Thomson från Förby och Maria, född Salin från Saksby vigda i Ormsö Sankt Olai kyrka den 4 april 1934

DÖDA

Elvine Helene Engman, född Raudsepp den 18 januari 1899 i Reval har avlidit, okänt datum, i Canada

Johannes Mählberg, född den 14 augusti 1905 i Rickul avled den 4 december 1993 i Hallstahammar

Ida Karlsson, född Borrman den 9 mars 1908 i Rickul avled den 13 december 1993 i Ganthem

Maria Beckman, född Fagerros den 2 oktober 1909 på Ormsö avled den 28 december 1993 i Stockholm

Artur Ribohn, född den 10 november 1909 på Nuckö avled den 19 januari 1994 i Stockholm

Katarina Fält, född den 2 januari 1911 på Ormsö avled den 11 januari 1994 i Stockholm

Katarina Pettersson, född Liljebäck den 26 mars 1912 på Ormsö avled den 5 januari 1994 i Stockholm

Hans Liljebäck, född den 8 mars 1916

Forts.

Vår innerligt älskade

Alide Pöhl

* 18 juni 1901 på Nuckö har i dag stilla insomnat

Lidingö
den 9 december 1993

I Ljust och tacksamt
minne bevarad

ALBERT och EDIT
MELITA och UNO
Barnbarn med familjer
Barnbarnsbarn
Övrig släkt och vänner
i Sverige och Estland

*Ditt hem som Du älskat
där blommor har spirat
det lämnar Du nu för
en skönare värld*

Vår kära

Signe Witman

* 1 februari 1913
† 26 december 1993

DONALD och
MARJATTA
INGRID och MAGNUS
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Syskon
Släkt och vänner

*Slumra Moder, slut
är striden
Du har funnit frid
och ro
Hos Din Gud i
himlafriden
Där får Du för
evigt bo*

Vår älskade broder

Anton Heyman

* 3 december 1907
† 2 januari 1994

Har stilla insomnat

Olga Johannes
Ida Voldemar
Herman Lehti
Syskonbarn
Släkt och vänner

*Du somnade stilla
när färden var slut
Från allt vad Du lidit
Du nu vilar ut*

Vår Syster

Magda Holm

* 26 november 1901 på Nargö

Stockholm den
5 januari 1994

AINA
EDITH

Övrig släkt och vänner

Min käre pappa
Vår bror

Gunnar Hamberg

* 9 januari 1939
Ormsö, Förby
† 30 januari 1994
Stockholm

har lämnat oss i djup sorg
och saknad

THOMAS
SVEN och GULLAN
SIGVARD och NINA
ALVAR och INGA-LILL
Övrig släkt och vänner

*Du somnade stilla då
färden var slut
Från allt vad Du lidit
Du nu vilar ut
I tacksamt minne hos
oss skall Du bo
Vi önskar Dig innerligt
frid och ro.*

Jordfästningen har ägt rum
den 17/2 -94

Vår kära Syster
och Svägerska

Hilda Lagman

* 15 december 1906 i Rickul
† 23 december 1993
i Rönninge

Herbert
Edvin och Elna
Arthur och Ingeborg
Ellen
Syskonbarn

*"Han låter mig vila
på gröna ängar"*

Vår kära

Arne Branten

* 12 april 1942
† 23 januari 1994

MONA
LENA
MOR

Gunnar Gun Anna
Övrig släkt och vänner

*Men stå inte vid min grav
och gråt
- ty jag är inte där
Jag är i vindens varma sus
och i fågelns mjuka flykt
omkring Ditt hus*

Min kära Mamma

Maria Lindström

född Häggblom

* 1 juli 1914 Ormsö
† 7 februari 1994 Enskede

STIG

Släkt och vänner

*Avskedets stund
nu för alltid har kommit.
Solen har dalat
dagen är slut.
Frid från all möda
och ro Du funnit.
Sov, lilla Mamma
tack och farväl.*

➤ BEMÄRKESEDAGAR ◀

2:a KVARTALET 1994

99 ÅR

Alida Maria Westerblom, född Pikner den 9 maj 1895, Ormsö

96 ÅR

Maria Beckman, född Hamberg den 23 mars 1898, Ormsö

Miralda Irmgard Milikov, född den 6 april 1898, Reval

95 ÅR

Olga Åkerblad, född den 5 juni 1899, Rickul

93 ÅR

Johanna Maria Alberg, född Jaaksoo den 5 april 1901, Pernau

Maria Parbo, född Laving den 11 april 1901, Nuckö

Ingeborg Luks, född Stavas den 19 juni 1901, Odensholm

92 ÅR

Lars Beckman, född den 18 maj 1902, Ormsö

Johannes Puskov, född den 18 maj 1902, Nuckö

Karin Beckman, född Wikström den 27 maj 1902, Ormsö

Alfred Granberg, född den 30 maj 1902, Rickul

91 ÅR

Katarina Nee, född Nee den 22 april 1903, Ormsö

Nikolai Malm, född den 2 maj 1903, Reval

Nicolaus Soonike, född den 15 maj 1903, Reval

Elisabeth Amberg, född Romanov den 31 maj 1903, Hapsal

90 ÅR

Katarina Alros, född Lindström den 8 april 1904, Ormsö

Alfred Luks, född den 23 maj 1904, Rickul

på Ormsö avled den 24 januari 1994 i Ronehamn

Gunnar Anders Ahlberg, född den 6 februari 1920 på Ormsö avled den 5 december 1993 i Türi, Estland

Naatan Roos, född den 28 januari 1934 i Dorpat (Tartu) avled den 21 november 1993 i Norrköping

Artur Koinberg, född den 21 mars 1915 på Nuckö avled den 23 december 1993 i Eskilstuna

85 ÅR

Elisabeth Passvik, född Blomkvist den 1 april 1909, Runö

Melita Puhang, född Neiman den 30 april 1909, Nuckö

Irene Elisabeth Söderholm, född Grönström den 7 maj 1909, Nuckö

Helmi Markus, född Kukk den 11 juni 1909, Riga/Reval

Sofia Brunberg, född Brunberg den 14 juni 1909, Rickul

Oskar Brunberg, född den 27 juni 1909, Rickul

Voldemar Ojaste, född den 27 juni 1909, Oru

80 ÅR

Alma Eriksson, född Vikström den 12 januari 1914, Ormsö

Elfride Branten, född Tegelberg den 12 april 1914, Rickul

Aino Kabe-Rosen, född den 14 april 1914, Reval

Pauline Klement, född Grönlund den 15 april 1914, Rågöarna

Heinrich Raimond Pent, född den 20 april 1914, Reval

Johan Engdahl, född den 1 maj 1914, Ormsö

Maria Häggblom, född Massalin den 8 maj 1914, Ormsö

Hans Grundsten, född den 20 maj 1914, Ormsö

Robert Gustaf Vesterberg, född den 30 maj 1914, Rickul

Robert Söderlund, född den 15 juni 1914, Rickul

Sigrid Elisabeth Eriksson, född Thomsen den 18 juni 1914, Rickul

75 ÅR

Elmar Granberg, född den 1 april 1919, Nuckö

Gerda Hallman, född Schultz den 3 april 1919, Fellin

Helga Sallert, född Matsson den 4 april 1919, Reval

Johannes Peterberg, född den 8 april 1919, Ormsö

Gunnar Johannes Sjöström, född den 16 april 1919, Nuckö

Harald Talback, född den 18 april 1919, Reval

Rosine Åkerblad, född den 27 april 1919, Rickul

Endel Balder, född den 28 april 1919, Reval

Ilmari Johansson, född den 11 maj 1919, Nömme

Elfrida Rosalie Pärnaste, född Sekobon den 13 maj 1919, Nuckö

Agneta Rönkvist, född Öman den 15 maj 1919, Ormsö

Maria Andersin, född den 20 maj 1919, Ormsö

Ellen Elvira Schönberg, född den 20 maj 1919, Reval/Rickul

Edgar Emil Backman, född den 26 maj 1919, Nuckö

Leontine Heldring, född Stahl den 27 maj 1919, Rickul

Anita Niineraid, född Bombas den 29 maj 1919, Nuckö

Aino Tacking, född Turmela den 3 juni 1919, Dagö

Harald Mickelin, född den 6 juni 1919, Ormsö

Katarina Hector, född Andersin den 14 juni 1919, Ormsö

Elmar Gustaf Nyman, född den 22 juni 1919, Nuckö

Mihkel Sihver, född den 26 juni 1919, Reval/Dagö

70 ÅR

Einar Arnold Koinberg, född den 1 april 1924, Rickul

Renate Lillepuu, född Niinemets den 1 april 1924, Neve

Evald Öman, född den 1 april 1924, Ormsö

Irene Sydman, född den 5 april 1924, Rågöarna

Gottfrid Åkerblad, född den 12 april 1924, Rickul

Ivar Fridolf Brunberg, född den 13 april 1924, Rickul

Lina Märta Holm, född Lundre den 15 april 1924, Ormsö

Maria Karolina Rönberg, född den 16 april 1924, Ormsö

Manfred Hamberg, född den 21 april 1924, Rickul

Silvia Ellen Klaman, född Freiman den 22 april 1924, Nuckö/Pärnu

Ellen Ingeborg Carlström, född Nyman den 25 april 1924, Rickul

Elsa Elfrida Gustafsson, född Mickelin den 25 april 1924, Ormsö

Gunnar Alrik Förberg, född den 27 april 1924, Ormsö

Elma Seflin, född Klaman den 1 maj 1924, Korkis

Emil Albert Alros, född den 3 maj 1924, Ormsö

Ingvar Linneberg, född den 10 maj 1924, Rickul

Konrad Stenman, född den 11 maj 1924, Nuckö

Gunnar Fredrik Nyblom, född den 15 maj 1924, Ormsö

Torgny Schönberg, född den 18 maj 1924, Rickul

Alide Katarina Boberg, född Vaksam den 25 maj 1924, Ormsö

Edit Svensson, född Schönberg den 26 maj 1924, Rickul

Edla Gullberg, född Lindquist den 29 maj 1924, Rågöarna

Ingvald Luks, född den 29 maj 1924, Odensholm

POSTTIDNING

Svenska Odlingens Vänner
Vikingagatan 25 1/2 tr ned
113 42 Stockholm
ISSN 0345-6706

Kustbon 50 år i Sverige

ÖNSKAR SINA LÄSARE GLAD PÅSK!

Johannes Lilja, född den 30 maj 1924, Ormsö
Hilda Maria Holmström, född Förberg den 2 juni 1924, Ormsö
Lea Gerdehag-Herodes, född Vildt den 4 juni 1924, Reval
Alida Maria Asplund, född den 5 juni 1924, Ormsö
Ethel Malle Sarrap, född den 6 juni 1924, Dorpat/Reval
Herman Treiberg, född den 7 juni 1924, Rickul
Ellen Irene Wirén, född Kopparberg den 10 juni 1924, Rickul
Gunnar Vesterblom, född den 19 juni 1924, Odensholm
Valter Vesterblom, född den 19 juni 1924, Odensholm
Norma Larsson, född Dyrberg den 23 juni 1924, Rickul
Maria Adele Mickelin, född Söderkvist den 28 juni 1924, Ormsö
Hjalmar Valentin Strandberg, född den 28 juni 1924, Runö
Edvin Johannes Sjöman, född den 29 juni 1924, Ormsö

65 ÅR

Ingrid Elisabeth Andersson, född Ekman den 1 april 1929, Rickul
Einar Aulis Brunberg, född den 3 april 1929, Rickul
Emil Robert Alström, född den 4 april 1929, Ormsö
Edgar Faltis, född den 5 april 1929, Neve
Amanda Johanna Linder, född Nee den 8 april 1929, Ormsö
Sigrid Gertrud Friberg, född den 12 april 1929, Ormsö
Emil Julius Rönnberg, född den 12 april 1929, Ormsö
Gunnar Hammerman, född den 14 april 1929, Ormsö
Silvia Ingrid Grankvist, född Notman den 17 april 1929, Ormsö
Levis Heldring, född den 17 april 1929, Rickul
Liljan Cecilia Sjöström, född Tennisberg den 20 april 1929, Rickul
Sven Harry Bäckman, född den 22 april 1929, Ormsö
Laine Sandberg, född den 22 april 1929, Rus/Nuckö
Edit Erkas, född den 24 april 1929, Odensholm
Nils Johannes Rosen, född den 25 april 1929, Nargö
Ingeborg Gineman, född Treiberg den 25 april 1929, Rickul
Hilda Karlström, född den 28 april 1929, Ormsö

Sigrid Alice Hellman, född Aspelin den 29 april 1929, Ormsö
Erika Otilia Andersson, född Sekobon den 1 maj 1929, Nuckö
Ester Alida Pettersson, född Pikner den 3 maj 1929, Ormsö
Lieselotte Elvine Mattsson, född den 4 maj 1929, Hapsal/Pärnau
Fernande Teichman, född den 10 maj 1929, Nuckö
Ebba Svea Eliasson, född Nyblom den 12 maj 1929, Ormsö
Helmi Lydia Timmerman, född den 16 maj 1929, Nuckö
Herta Kiristaja, född Samberg den 20 maj 1929, Korkis/Reval
Ingvar Sigfrid Klippberg, född den 21 maj 1929, Rickul
Hilma Elvine Moberg, född Lundström den 25 maj 1929, Ormsö
Ellen Ingeborg Vesterberg, född den 27 maj 1929, Rickul
Aino Benita Halldén, född Aman den 30 maj 1929, Hapsal
Liljan Lindström, född den 3 juni 1929, Reval
Karin Tanseri, född den 4 juni 1929, Nuckö
Flora Adelman, född den 5 juni 1929, Nuckö
Elvine Ingeborg Lindkvist, född Söderkvist den 9 juni 1929, Ormsö
Öie Koidula Kadanik, född den 12 juni 1929, Hapsal
Aina Armilde Böölja, född Ringberg den 18 juni 1929, Rågöarna
Fridolf Evald Engman, född den 22 juni 1929, Odensholm
Olof Lundström, född den 29 juni 1929, Ormsö

60 ÅR

Ester Rosilda Ekström, född Laning den 2 april 1934, Nuckö
Eha Mathiesen, född den 6 april 1934, Nuckö
Uno Landis, född den 17 april 1934, Hapsal/Ormsö
Elvira Helena Cedergren, född Dykström den 21 april 1934, Runö
Sven Olle Nyholm, född den 28 april 1934, Ormsö
Ingrid Ulla-Britt Städ, född den 28 april 1934, Ormsö
Stella-Elvine Greis, född den 4 maj 1934, Odensholm
Hilvi Lionella Vesterholm, född den 4 maj 1934, Rickul
Adele Mark, född den 13 maj 1934, Ormsö
Johannes Algot Slät, född den 13 maj 1934, Ormsö

Lembit Tomberg, född den 16 maj 1934, Hapsal
Hulda Maria Hammerman, född den 17 maj 1934, Ormsö
Liljan Solveig Pettersson, född Bles den 18 maj 1934, Rickul
Hilda Maria Thomson, född den 20 maj 1934, Ormsö
Ingvald Treiberg, född den 22 maj 1934, Rickul
Elfrida Florina Hedman, född Mitman den 2 juni 1934, Nuckö
Ingrid Ahlström, född den 3 juni 1934, Ormsö
Elmar Lennart Åkerblad, född den 11 juni 1934, Rickul
Evi Deemus, född den 13 juni 1934, Reval
Frans Edgar Lillevars, född den 15 juni 1934, Nargö
Paul Grave, född den 30 juni 1934, Reval
Henrik Olof Lilja, född den 30 juni 1934, Ormsö

50 ÅR

Gunnar Johannes Melin, född den 29 december 1943, Runö
Stig Bertil Grundsten, född den 4 april 1944, Hemse (Ormsö)
Sune Brynolf Österman, född den 4 april 1944, Rickul
Nils Bertil Hamberg, född den 21 april 1944, Ormsö
Sven Lundgren, född den 24 april 1944, Nuckö
Siv Ragnhild Helena Alberg, född den 29 april 1944, Bro (Rickul)
Margit Helga Jonsson, född Blomkvist den 1 maj 1944, Runö
Maj-Britt Häggblom, född den 4 maj 1944, Ormsö
Inga Pia Korjus, född den 7 maj 1944, Reval
Helga Josefina Ringberg, född den 10 maj 1944, Rickul
Tiia Anis, född den 11 maj 1944, Korkis
Anu Koppel, född den 13 maj 1944, Reval
Maie Benholm, född den 14 maj 1944, Ingermanland
Nils-Emil Vitman, född den 21 maj 1944, Nuckö
John Bertil Göran Liljeros, född den 23 maj 1944, Rydbo (Ormsö)
Åke Sivert Gunnar Österman, född den 1 juni 1944, Bollstanäs (Rickul)
Helli Persson, född Joons den 16 juni 1944, Kolga
Erik Valter Fagerros, född den 29 juni 1944, Ormsö